Влада — Радам!

ГОЛОС УКРАЇНИ

Газета Верховної Ради Української РСР ◆ № 109 ◆ П'ятниця, 7 червня 1991 року ◆ Ціна 10 коп.

УЗЯТИ ХОЧА Б СІНОКІС...

Варто побоюватись, що Первомайський район у нас на Україні не один. Але от Катеринківський ліс в одному з Первомайських районів — таки один. І служить у тім лісі єгерем Іван Коцюбинський. При бажанні він міг би написати про свій ліс не менше цікавого, аніж його знаменитий однофамілець, — скажімо, «Ялинку», або «Хо», або навіть «Тіні забутих предків». Але він просто служить лісові, і та служба вимагає часу і сил — не більше, але й не менше, аніж добросовісна літературна робота. Узяти хоча б сінокіс — це схоже на добру римовану прозу, що дається не кожному майстрові...

Фото Олександра **КРЕМКА.**

РОЗПОЧАЛАСЯ поїздка Голови Верховної Ради Української РСР Л. Кравчука до Запоріжжя, де цими днями відбудеться Всеукраїнський фестиваль народного мистецтва «Хортиця», присвячений 500-літтю козацтва. Л. Кравчук візьме участь у цих торжествах.

У програмі поїздки — відвідання трудових колективів підприємств Запоріжжя — «Комунар» та «Запоріжсталь», зустрічі з виборцями.

В ЖЕНЕВІ в Міжнародній Академії Довкілля нещодавно закінчився семінар під назвою «Екологічний менеджмент на Україні: порівняльний аналіз українського та західноєвропейського підходів». Він проводився у співробітництві з українсько - американським фондом «Відродження» з метою ознайомлення групи вчених, політичних та державних діячів, керівників підприємств з України із різними теоретичними та практичними аспектами екологічних проблем Західної Європи.

Обговорювались питання екополітики в умовах ринкової економіки, невідкладні завдання вирішення екологічних проблем на Україні та програми конкретних дій найближчим часом.

СПІЛКА скаутів Греції запрошує цього літа на відпочинок велику групу радянських дітей з районів, які потерпіли від аварії на Чорнобильській АЕС. Про це було оголошено 5 червня на прес-конференції в Афінах. Організатори прес-конференції повідомили, що 50 радянських дітей відпочинуть у таборі бойскаутів у мальовничому містечку Айя-Андреа на березі моря неподалік від Афін.

БЕЗ ПРАВА НА ПОМИЛКУ

Денне та вечірнє засідання 5 червня

Так назвав Прем'єр-міністр В. Фокін створення уряду національного довір'я.

Безперечно, головними подіями денного та вечірнього засідань 5 червня були розгляд окремих доповнень до Конституції УРСР та формування Кабінету міністрів республіки.

З-поміж доповнень до Конституції найгостріші суперечки викликали ті статті, що стосуються Закону про місцеві Ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування, та все, що зачіпає кримське питання, зокрема надання цій області статусу автономної республіки.

І як не старався Голова Верховної Ради Л. Кравчук вгамувати зал, він ні-ні та й вибухав новими емоціями, які, чесно кажучи, не додавали авторитету й поваги народним обранцям.

Що стосується Закону про місцеві Ради, то напруга навколо нього виникає тому, що закон цей гарний існує тільки на папері — ним скористатися низова влада і досі не може через відсутність чіткого механізму його застосування. І депутати, уточнюючи його окремі положення, саме й прагнули вдихнути в документ реальне життя. Ось що сказав з цього приводу В. Пустовойтенко:

— Усі ми не раз говорили, що треба надати місцевим Радам реальні права. Зрештою, ми прийняли Закони про місцеве самоврядування, про місцеві Ради. Але чи додалось цих прав місцевим Радам? Хочу сказати, що ніяких прав ми не одержали, як були злидарями і немічними, так і нині залишаємось ними.

І тому вчора, коли ознайомився з проектом Закону «Про внесення змін і доповнень до Конституції Української РСР», зрозумів, що таке становище залишиться й надалі. Я підтримую тих депутатів, які пропонують цей проект уточнити в Постійних комісіях, урахувати всі недоліки, яких ми ніяк не можемо позбутися при реалізації Закону про місцеве самоврядування.

Продовжуючи свою лінію щодо чіткого розмежування влади, депутати дуже пильно поставилися до тих пропозицій, що стосуються надання Голові Верховної Ради УРСР додаткових повноважень. Зрештою, після обміну думками депутати зійшлися на тому, що поки наша виконавча влада тільки пробує про себе заявити, необхідно, щоб хтось мав право контролювати, як вона діє в межах прийнятих Верховною Радою України законів і постанов. Такою постаттю і має бути Голова Верховної Ради.

Понад годину тривала сутичка між різними політичними силами і групами при розгляді конституційного визнання Кримської автономії. При розгляді цієї проблеми депутатське розмежування почалося ще тоді, коли приймався Закон про надання Криму автономії. Залишилося воно й зараз. Оскільки кожний депутат має з цього приводу не тільки ясні переконання, а й тверду позицію, обговорення мало якоюсь мірою формальний характер, бо кожен знав, що скаже і яку кнопку натисне його колега.

Уважно слухаючи надто емоційні, а тому часто сумбурні виступи багатьох народних обранців, подумалося: хоч дехто розумом і визнає необхідність правових, юридичних змін у житті Криму, одначе на ділі всіма силами чинить опір цьому процесу.

Але ж його не зупинити! Народ Криму висловився ясно і однозначно щодо своєї долі, і його волі нікому не змінити, хоч би які чинилися цьому перепони.

А що перепони ці робити не треба, ба, навіть небезпечно, не раз підкреслював у коротких ремарках Л. Кравчук. Шкода, що цього не хочуть зрозуміти ті депутати, які, зрештою, «завалили» прийняття необхідних документів.

Після обідньої перерви Верховна Рада продовжила затвердження державних міністрів і міністрів окремих галузей. У короткому вступному слові Прем'єр-міністр В. Фокін, визначаючи критерії, якими він керувався при виборі кандидатур на високі державні посади, назвав їх бійцями, які мусять нести найбільшу відповідальність перед народом у годину найсуворіших випробувань, у час надзвичайних економічних і політичних зрушень.

Здається мені, сказав В. Фокін, що претенденти на високі державні посади, яких я хочу зараз рекомендувати, — це найбільш досвідчені професіонали, які глибоко знають свою справу, уболівають за долю України, здатні активно діяти, приймати неординарні, сміливі рішення, аби вивести наше суспільство із стану глибокої кризи.

Цілком природно, що для того, аби Кабінет зміг виконувати свої дуже відповідальні функції, до нього потрібно залучити свіжі сили, ввести представників нового покоління фахівців. Що ми й зробили.

Цим вступним словом голова уряду відповів на головне питання: на словах чи на ділі збирається він формувати уряд національної злагоди, в котрий, як відомо, обов'язково входять представники різних сил і партій. І виступ, і кандидатури, яких він назвав поіменно, підтвердили: В. Фокін твердо йде шляхом пошуку конструктивних сил та ідей, спирається в своїй діяльності на людей, які, незважаючи до яких партій належать, можуть сказати нове слово в розвитку економіки республіки, стабілізації суспільних процесів.

Хоч не всі кандидатури, запропоновані главою Кабінету, знайшли підтримку депутатів. А шкода. Коли народні обранці беззастережно довірили Вітольду Павловичу очолити уряд республіки, мали б, за логікою, довіритися йому і у виборі міністрів.

Анатолій КРАСЛЯНСЬКИЙ,
парламентський оглядач.

ЯК У МІНІСТРИ ПРИЙМАЛИ І ПОРТФЕЛІ НЕ ДАВАЛИ...

Ранкове засідання 6 червня

На початку ранкового засідання Прем'єр-міністр В. Фокін вніс на розгляд сесії кандидатуру О. Лук'яненко на посаду міністра соціального забезпечення. До Олександри Лук'яненко кілька народних депутатів звернулися з конкретними запитаннями щодо того, як виконуються «чорнобильські» закони. Відповіді були красномовними і вичерпними. Як, до речі, й результати голосування: лише 162 голоси набрала ця кандидатура.

Практично без обговорення і запитань до кандидатів «прийняли» у міністри таких знаних і шанованих людей, як Валерій Борзов — міністр фізкультури і спорту, Валерій Самоплавський — міністр лісового господарства, Анатолій Зленко — міністр закордонних справ, Віталій Скляров — міністр енергетики і електрифікації. Микола Борисенко — міністр статистики.

А от кандидату на посаду міністра народної освіти Івану Зязюну довелося відповідати на запитання про те, чому це міністерство допускає звільнення викладачів та директорів шкіл за політичні погляди. Іван Андрійович послався на Закон про місцеві Ради та місцеве самоврядування, за яким школи тепер стали муніципальними, а тому всі питання, пов'язані з призначенням і звільненням учителів, вирішуються органами місцевої влади.

Сесія затвердила Івана Зязюна на посаду міністра народної освіти.

З програмною промовою, що завершилася оплесками присутніх, виступила у парламенті... актриса Київського академічного драматичного театру імені Івана Франка Лариса Хоролець, кандидатуру якої було запропоновано на посаду міністра культури, і здобула 318 голосів «за».

Далі на розгляд сесії було внесено кандидатуру Юрія Щербака на посаду міністра охорони навколишнього середовища. Юрій Миколайович виклав своє бачення стратегічних завдань, що стоять перед Україною, виконання яких може забезпечити здорове проживання на території республіки. Скажімо, депутат В. Яворівський так звернувся до претендента на високий пост:

— Ви лідер українських «зелених», еколог із світовим іменем. Але одна справа на мітингах закликати до «позеленіння» уряду, а інша — взяти на себе весь тягар відповідальності за екологію в кріслі міністра. Чи не боїтеся ви, що через півроку ваші таки «зелені», яких ви об'єднали, вже вам кричатимуть «ганьба» і «геть»?

А ось відповідь:

— Я думаю, що до всіх людей треба виходити з відкритістю, з повною і точною інформацією. Тоді й не буде непорозумінь.

І, як не прикро, помилився Юрій Миколайович, хоч сам він і справді відкритий, виступає з чесною інформацією...

Та, можливо, не на його користь спрацювали слова народного депутата В. Карпенка:

— Давайте підтримаємо цю кандидатуру, покажемо, що комуністи справді «за» плюралізм і готові співпрацювати з будь-якими силами, які хочуть працювати... Але... 100 «проти», 220 «за». Всього шість голосів не вистачило...

І далі в роботі сесії було важко щось передбачити. В. Фокін вніс на розгляд сесії кандидатуру на пост міністра зовнішньоекономічних зв'язків — голову підкомісії у зовнішньоекономічних зв'язках Комісії у закордонних справах Олександра Дунтау, людини, котра безпосередньо займалася формуванням відповідного законопроекту. Претендент виступив із промовою, запитання після якої мали характер не досить етичний: чи вигідно, щоб в уряді працювали некомпетентні люди, чи вважаєте ви, що керувати зовнішньою економікою треба навчатися, починаючи з посади міністра? І вже незважаючи на рекомендації від комісії, відгуки на користь претендента не спрацювали.

У шумі, якійсь нервозній обстановці депутати заслухали й промову іншого кандидата на пост міністра з гуманітарних проблем Миколи Жулинського.

Та, здалося, не сама кандидатура хвилювала депутатів, а те, хто, як і за кого проголосував, мовляв, не треба звинувачувати комуністів, що вони — «не так» проголосували за якусь кандидатуру... Атмосфера нагніталася, хоча народний депутат С. Остроущенко й сказала, що кандидатура Миколи Жулинського не викликає «активного протесту». «За» проголосували 209 чоловік.

Лише наприкінці засідання парламент підтримав висунуту В. Фокіним кандидатуру на пост міністра по захисту населення від наслідків аварії на ЧАЕС Г. Готовчиця.

— Я реаліст, — сказав у короткому інтерв'ю Прем'єр-міністр Вітольд Фокін, — і вважаю, що було б ідеалістично сподіватися на те, що наша вкрай поляризована Верховна Рада зможе прийняти всі пропозиції і всі кандидатури будуть затверджені. А в цілому я задоволений, що більшість кандидатур все ж таки затверджено. Дуже сумую, що буквально шість голосів не добрав Юрій Щербак.

— А чим це пояснюється?

— Не можу відповісти, кожен з депутатів чимось керувався... Мені дуже не сподобалася репліка, яку кинув один з депутатів, коли сказав стосовно О. Дунтау, що буцімто Прем'єр оригінально його представив. Що малося на увазі — залишається загадкою.

Я згоден з депутатом С. Остроущенко: не треба дорікати один одному за те, що так чи інакше голосували. Це право кожного...

— Однак чи не здається вам, що іноді бере гору груповий егоїзм: завалили одного, не пропустимо іншого...

— Не виключено. Я дуже побоювався, що почнеться протистояння, бо опозиція не менш згуртована, ніж більшість.

— А як же буде з кандидатурою Юрія Щербака?

— Дайте мені обдумати ситуацію.

Можливо, обдумають її й народні депутати?

Світлана ПИСАРЕНКО,
парламентський оглядач «Голосу України».

ГОЛОС України

Засновник — Верховна Рада Української РСР

◆

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

УРСР, 252047 Київ, вул. Нестерова, 4

◆

ТЕЛЕФОНИ РЕДАКЦІЇ ГАЗЕТИ:

приймальня — 446-92-11

Відповідальний секретар — 446-72-63

Завідуючий корсіткою — 446-60-22

ВІДДІЛИ:
парламентський — 441-84-52, 441-85-64,
листів — 441-82-05, 441-29-61,
економіки — 441-88-07,
аграрний — 441-86-18,
міжнародний — 446-91-20,
охорони здоров'я — 441-88-06,
соціальних питань — 441-88-05,
екології — 441-88-59,
культури — 441-86-44,
спорту — 441-88-08,
інформаційний — 446-61-13, 441-86-20,
історії України — 441-88-62,
військових питань — 441-88-52,
реклами — 441-89-44,
бухгалтерія — 441-84-00.

◆

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

◆

Індекс 60955

Тираж 166.300.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

◆

Газета виходить 5 разів на тиждень. У вівторок на 8 сторінках, у середу, четвер, п'ятницю та суботу на 16 сторінках.

РОБОТА НАД ПРОЕКТОМ СОЮЗНОГО ДОГОВОРУ ТРИВАЄ

3 червня відбулося чергове засідання Підготовчого комітету по розробці Союзного договору, в якому взяв участь Голова Верховної Ради Української РСР Л. М. Кравчук. 4 червня він виступив на пленарному засіданні Верховної Ради УРСР з відповідною інформацією.

Подаємо виклад цього виступу.

Нагадаю, відбулося два засідання Підготовчого комітету, утвореного для роботи над проектом Союзного договору. У його складі — Голови Верховних Рад і Президенти республік. Його завдання — опрацювати опублікований в пресі другий варіант проекту Договору і після узгодження тексту винести на обговорення Верховних Рад республік.

Наголошую, не прийняття, не затвердження, а узгодження. Це має принципове значення. Підготовчий комітет лише узгоджує текст, щоб він більш-менш відповідав позиціям всіх республік. Особлива увага приділяється питанням, які викликають принципові розбіжності.

Сама концепція проекту Договору викладена в надрукованому проекті, але я хочу сказати, що до неї вноситься [illegible]же і дуже багато принципових змін.

Який тут був, зокрема, мій підхід як члена Підготовчого комітету? Передусім я виходив з того, що усі наші сьогоднішні дії — це дії, які відкривають дорогу до нового життя.

По-друге, при вирішенні складних питань сьогодення не можна не враховувати тих реалій, складностей, економічної і соціальної кризи, стереотипів, що існують в нашому житті і є немовби продовженням того життя, яке ми мали раніше.

Звичайно, перед нами дві найважливіші проблеми — проблема поточна, що зумовлює необхідність вирішення складних питань. І цього народ від нас чекає. Про це говорили [illegible]дні депутати, тільки-но [illegible] мікрофонів. Друга — це питання нашої перспективи, прогноз на майбутнє.

Виходити слід також з того, що і референдум, і опитування, проведені на Україні, підтвердили волю народу жити в Союзі, але жити в Союзі суверенних держав. За це проголосувало понад 80 відсотків населення, яке взяло участь у голосуванні. Це є для нас основою для роботи в цьому напрямку. Це вже воля народу, яку ми маємо виконувати.

На засіданні комітету виникло питання, як назвати Договір про нове утворення держав: просто Союзний договір, Договір про Союз Радянських Соціалістичних Республік, Договір про Союз Радянських Суверенних Республік, а чи Договір про Союз суверенних держав.

Отже, були різні точки зору. Дійшли згоди назвати так: Договір про Союз суверенних держав. Останнє ж слово в даному питанні — за Верховними Радами республік.

Щодо назви нового Союзу. Погодились на тому, щоб його назвати Союз Радянських Суверенних Республік — СРСР. Тобто у нинішній назві слово «соціалістичних» замінюється на «суверенних». І тут були розбіжності думок. Пропонувалося навіть винести дане питання на референдум.

На засіданні Підготовчого комітету йшлося і про те, чи записувати в Договорі, як в правовому документі, питання ідеологічно-політичні, скажімо, про соціалістичний вибір або соціалістичне спрямування розвитку суспільства. Переважна більшість зійшлася на тому, що про це в Договорі зазначати не слід. Договір має зафіксувати тільки правові моменти.

На вчорашньому засіданні обговорювалася кожна стаття проекту, доопрацьованого робочою групою після першого засідання.

Зупинюся на основних проблемних питаннях. В першій статті проекту йдеться про право кожної республіки, демократичної держави, вступити до Союзу суверенних держав. А от про механізм виходу з Союзу в проекті нічого не було сказано. На мою пропозицію дане питання було обговорено, в результаті визначено принципові підходи до його розв'язання.

На засіданні комітету було порушено питання щодо повноважень, які можуть бути делеговані Союзу. В опублікованому проекті сформульовано положення, що Союз спільно з республіками здійснює такі-то повноваження. В запропонованому деякими членами комітету новому варіанті статті уже йшлося про спільне здійснення повноважень органами державної влади і управління Союзу і республік. Я додержуюсь думки і прагнув у цьому переконати присутніх на засіданні, що необхідно чітко визначити сфери спільного відання республік у складі Союзу. А вже потім — і конкретні повноваження у цих сферах як Союзу, так і республік, оскільки одні й ті ж сфери відання будуть і в Союзі, і в республіках. А вже через повноваження можна розмежувати, хто і чим конкретно буде займатися у тих чи інших сферах спільного відання.

Що ж до права власності на об'єкти державної власності, необхідні для здійснення Союзом своїх повноважень, то це право йому не передається. Воно лишається за республіками.

Так, в проекті записано, що земля, її надра, води, інші природні ресурси, рослинний і тваринний світ належать народу, який проживає на відповідній території. Порядок володіння, використання і розпорядження ними (право власності) встановлюється законодавством республіки.

І далі. Держави, які утворюють Союз, передають в його користування об'єкти державної власності для здійснення повноважень, покладених на союзні органи влади і управління.

По тексту проекту було чимало положень щодо узгоджувальних процедур, спеціальних процедур і т. ін. Але за таких умов може значно ускладнитись вирішення питань, тому що тут багато невизначеності, відсутні механізми їх здійснення. Погодились на тому, що загальних положень стосовно різного роду погоджувальних процедур слід позбавитись і мати чіткі за змістом формулювання. І не тільки в даному питанні. Наприклад, передача повноважень чи їх делегування. Безперечно, делегування, оскільки суверенні права республік є їх невід'ємними правами, об'єктивно властивими їм як державам. А тому вони не можуть бути у них вилучені шляхом передачі. За таких умов республіка не позбавляється свого державного суверенітету і не обмежує його.

Складним було питання щодо податків і зборів. Я стою на позиції одноканальної системи фінансування потреб Союзу. Аналогічної точки зору додержуються і представники Російської Федерації. Отже, тільки дві республіки. Усі інші виступають за багатоканальну систему.

Наголошую на тому, що право вирішити дане питання — за Верховними Радами союзних республік.

Надзвичайно важливою є і проблема стосовно Конституції Союзу.

В проекті Договору записано, що перша Конституція Союзу Радянських Суверенних Республік приймається З'їздом народних депутатів Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

Представники України, Узбекистану і Казахстану виступили проти цього. По-перше, за таких умов суверенні держави, які об'єдналися в новий Союз, позбавлятимуться права брати участь у розробці і прийнятті Конституції цього нового утворення держав.

По-друге, Підготовчий комітет працює над проектом Союзного договору, який має стати основою нової Конституції. Але опрацьований ними Договір, у разі його прийняття, повинен бути переданий З'їзду народних депутатів СРСР, іншому складу людей, для підготовки на його основі проекту Конституції Союзу суверенних держав. Логіки тут немає ніякої.

По-третє, після утворення нового Союзу мають бути реформовані і існуючі союзні структури. Така позиція Підготовчого комітету. Наголошую, не рішення, а позиція.

Таким чином, постає питання: чи може стара, юридично не існуюча структура приймати нову Конституцію для нової структури? У світовій практиці були ситуації, коли в перехідний період продовжували функціонувати попередні структури. Але вони не приймали рішень з принципових питань життєдіяльності нової структури. Тим більше законів. У цей час вони могли здійснювати необхідні виконавські функції. А нове творити — це право новоутворених органів влади. З такою точкою зору погодились.

Вносились інші пропозиції: прийняти Конституцію Союзу на з'їзді повноважних представників республік, на з'їзді представників їх Рад. І винести на народний референдум, на голосування. Що ж до відображення цього питання в тексті проекту, то воно вилучено з нього. Залишилось положення, що Договір є основою Конституції Союзу.

Гостро дискусійним було положення проекту про Верховну Раду Союзу. В проекті було записано, що Верховна Рада складається із двох палат: Ради Національностей і Ради Союзу. Рада Національностей складається із представників республік, які делегуються їх вищими органами влади. Рада Союзу обирається населенням всієї країни по виборчих округах.

Я виступив проти того, щоб була така Палата як Рада Національностей. Адже за логікою вона мала б вирішувати національні питання. Але тоді потрібно делегувати Союзу і відповідні повноваження, тобто ті, що стосуються національних проблем. Цього не можна зробити. Вирішення національних питань є внутрішньою справою республік.

З огляду на це дану Палату погодилися назвати Радою республік. Представники до її складу будуть делегуватися Верховними Радами республік.

Гостро дебатувалося питання і про квоту представників до складу такої Палати. Представники республік — колишніх автономій наполягали на їх окремому представництві.

Однак за таких умов представництво республік було б нерівним. Наприклад, РРФСР мала б 96 представників. А Україна, разом з Кримом, приблизно 11—15.

Врешті-решт погодились на тому, що всі союзні республіки мають однакову квоту представників, рівну кількість голосів.

Одна з моїх принципових позицій зводилась до того, що у новому Союзі не повинно бути такого органу як Рада федерації. Практика сьогоднішнього дня свідчить, що такий орган є безправним, він ніяких рішень не приймає. А якщо і приймає, то вони оформляються Указами Президента. Отже, Рада федерації може таким чином втручатися у виконавчорозпорядчі функції республік, у сферу діяльності їх виконавчих органів.

А просто зібратися і поговорити, то нам це не потрібно. Чому-чому, а цьому ми навчилися.

Учасники засідання дійшли загальної згоди вилучити дану статтю з проекту Договору.

Стосовно обрання Президента. Погодились на тому, що Президент Союзу має обиратися безпосередньо народом строком на 5 років і не більше двох строків підряд.

Виступив я і проти федеральних республіканських судів. Ця позиція також знайшла підтримку членів Підготовчого комітету.

І ще одне важливе питання. Воно стосується сфери здійснення Генеральним прокурором Союзу функцій прокурорського нагляду. Було внесено уточнення, що ці його функції здійснюються лише в межах повноважень Союзу. Так само, як і судова влада Союзу.

Було уточнено і положення проекту про те, що офіційною мовою Союзу визнається російська мова. Виходячи з законодавства республік про те, що їх державними мовами є їх національні мови, російську мову визначено як офіційну мову спілкування між республіками, які входять до складу Союзу.

Наступне і останнє питання, яке обговорювалось дуже активно, це питання щодо процедури, механізму і строків реалізації статей Договору. В проекті була стаття стосовно додатків до Договору і Протоколу до нього як частини Договору. Додатків і Протоколу ніхто не бачив.

Крім того, додатком до Договору мав би стати Протокол розходжень. Прогнозую можливу ситуацію. Наприклад, при обговоренні узгодженого на засіданні Підготовчого комітету проекту Союзного договору Верховними Радами республік виникнуть певні розбіжності стосовно тих чи інших положень проекту. При остаточному опрацюванні проекту вони, безперечно, мають бути розглянуті і враховані. Відобразити такі позиції республік і можна було б в Протоколі розходжень. З такою пропозицією члени комітету погодились.

Як член Підготовчого комітету, я відстоював позицію, зумовлену, зокрема, результатами опитування населення республіки: новим утворенням має бути Союз суверенних держав, до складу якого Україна може ввійти лише на засадах Декларації про державний суверенітет України.

Узгоджений в комітеті текст проекту Союзного договору буде розданий вам, народні депутати, і по ньому Верховна Рада Української РСР прийме своє рішення.

Потім Л. М. Кравчук відповів на запитання народних депутатів.

СВІТЛО В КІНЦІ ТУНЕЛЮ Є

Хто є хто

ВАНЄЄВ Геннадій Іванович, Гагарінський виборчий округ № 238 Севастополя. 1927 року народження, росіянин, член КПРС, закінчив Київський держуніверситет імені Т. Шевченка, доктор історичних наук.

Заступник голови Комісії Верховної Ради УРСР у питаннях соціальної політики та праці.

— Геннадію Івановичу, які проблеми найхарактерніші, найгостріші для вашого міста!

— Для жителів Гагарінського району, де мій виборчий округ, як, до речі, й для усього міста, найгострішою є екологічна проблема. Вона — творіння людських рук. Є у нас завод по переробці твердих побутових відходів. Коли його будували, то казали приблизно так: сучасний проект, кращі технології, нічого шкідливого для навколишнього середовища. Та не так сталося, як гадалося: завод дуже забруднює атмосферу над містом. Де ж вихід, як бути? Він простий, як усе геніальне: треба замінити обладнання. А його випускають тільки за кордоном. Сесія міської Ради прийняла рішення: закупити, але й досі все без змін...

— Севастополь — великий науково-індустріальний центр. Хіба на його підприємствах не можна випускати необхідне обладнання?

— На жаль, наші підприємства не в змозі виготовити подібне обладнання. Як, до речі й уся вітчизняна промисловість. Розумію: закупівля — це не кращий вихід із становища, але й завод потрібний місту.

— Демонтаж командно-адміністративної системи, для якої інтереси людини були далеко не на першому місці, процес складний, суперечливий. Що може прийти їй на зміну!

— Адміністративна система, головним «важелем» дій якої був окрик «згори», справді, не здається. А нова система взаємовідносин, ота зміна старому, що будується на принципах нормальної життєздатної ринкової економіки, суть якої здоровий глузд, тільки-но формується. За нею майбутнє, але вже зараз можна сказати, що її чекають серйозні випробування. Нова влада на місцях і в центрі тільки-тільки зводиться на ноги. Дається взнаки й економічне становище. Потрібно враховувати споживацьку психологію багатьох наших людей, правовий нігілізм більшості населення.

Депутати українського парламенту створюють закони, які, на мою думку, тільки наближають нас до здорової економіки. Але тут виникає інша проблема: не опрацьований правовий механізм «входження» законів у життя. Зараз він теж тільки розробляється. Якщо уважно проаналізувати всі прийняті нами закони, — а на третій сесії ми повинні розглянути їх близько шістдесяти, — то можна побачити: в центрі уваги — інтереси людини.

— Над чим сьогодні працює ваша комісія!

— Розробляються законопроекти про працю, професійні спілки. Необхідно докорінно переглянути Кодекс законів про працю, закони про трудовий захист. На мій погляд, переглянути — це закласти в нові акти законодавчі принципи, які захистили б робочу людину. А перед виробництвом поставили б такі умови: перед тим як прийняти людину на роботу, створити для неї безпечний і прийнятний режим праці, що відповідає всім світовим стандартам. Закони повинні гарантувати умови праці для жінок, не обійти питання про особливо тяжкі фізичні і шкідливі для здоров'я роботи.

Інформація щодо цього тривожна. Тільки у 1986—1990 роках на виробництві і в побуті загинуло 230 тисяч чоловік. Це по республіці. У Севастополі в минулому році загинуло 7 робітників...

— Геннадію Івановичу, однак становище погіршується, економіка на грані розладу, люди втрачають віру в те, що в кінці тунелю буде світло. Чи буде воно!

— Я оптиміст: буде. Україну із кризи ми виведемо. Але тільки за однієї умови. Тут якось мірою я повторюю думку першого секретаря ЦК Компартії України С. Гуренка, яку він висловив на недавньому пленумі ЦК КПРС: комуністи в першу чергу повинні пред'явити до себе й своїх керівників усіх рівнів високі вимоги. Наші люди замучилися від порожньої балаканини.

Вів бесіду
Ігор ПАНЬШИН.

Телеграфним рядком з Житомира

У приміщенні обласного суспільно-політичного центру проведено Всесоюзну конференцію музеїв космонавтики СРСР «Людина і космос», на якій висловлено пропозиції — надати Житомирському музею космонавтики імені С. П. Корольова статус республіканського і висунути колектив його творців та співробітників на здобуття Державної премії УРСР.

* * *

В обласному центрі триває пошесть, пов'язана з обвалами балконів. Недавно один з них упав з п'ятого поверху й завис на четвертому над магазином «Галантерея», звідки його зняли через три дні. А в першій декаді травня обламався і рухнув балкон з третього поверху будинку, в якому магазин «Оптика». Жертв нема.

* * *

Конкурс «Красуня Житомира»-91 відбудеться, очевидно, восени нинішнього року: його організатори вже протягом кількох місяців шукають спонсорів.

* * *

Недавнє підвищення цін нікого не втішило. Та, як не дивно, в гастрономах, де нині є певний вибір ковбас, найдовші черги за найдорожчою — «Браунгшвейською» по 25 карбованців 25 копійок за кілограм.

* * *

Дружні зв'язки встановилися між об'єднанням «Укрхміль» та німецькою фірмою «Барт і син», яка переробляє майже 75 відсотків світового виробництва хмелю. Укладену між ними угоду здійснювала Житомирська хмелефабрика, яка почала поліський ароматний хміль «Клон-18» в обмін на гіркий «Фюстер». Угода — взаємовигідна.

* * *

Географія країн, куди виїхали жителі області на постійне проживання торік, така: Болгарія — 1, Німеччина — 1, Польща — 6, Чехо-Словаччина — 3, Австралія — 12, Греція — 2, Ізраїль — 6104, Канада — 15, США — 17.

Підготував Володимир ЛИЗА.

Продиктовано в номер

СВЯТО ПІД ПАРАСОЛЬКОЮ

Навіть нудний надокучливий дощ не завадив двом десяткам тисяч лучан прийти на Театральний майдан Луцька, щоб стати свідками відкриття чотириденного Всеукраїнського фестивалю співаної поезії та авторської пісні «Оберіг»-91. Серед організаторів фестивалю — радіостанція «Радіо Свобода», газета «Голос України». Директор «Оберігу» Олексій Левченко сказав:

— Шкода, що не вдалося провести фестиваль на стадіоні «Авангард»: директор Павло Кобрин загнув таку ціну за оренду, що у нас дух перехопило...

Імпровізовану трибуну швидко зробили представники одного з спонсорів — івано-франківської «Зінеко» ЛТД. Вся площа проспівала гімн «Ще не вмерла України» і почалися виступи гостей — груп «Галичина» та «Бункер йо» з Івано-Франківська, «Канікул» з Тернополя, сестрички Віки зі Львова.

— Всього учасників близько 80, — розповідає Олексій Левченко, — є також гості з Білорусії, Прибалтики, Роман Гавран з Польщі.

— Хто найбільше зусиль доклав, щоб фестиваль відбувся?

— Це наші спонсори — радіостанція «Сан-сет» (Манчестер, Англія), львівський «Електрон», «Волиньдрев», волинське об'єднання «Плодоовочі», Луцька взуттєва фабрика, інші. Фестиваль складатиметься з гала-концертів. Зазначу, що він не є конкурсом, тому його журі — тисячі глядачів, які матимуть змогу висловити свої симпатії. До речі, Луцьк уже називають столицею великої української співаної поезії, і це нам дуже приємно.

Віктор БРАНИЦЬКИЙ, спеціальний кореспондент «Голосу України».
Луцьк (телефоном).

Аварії

НА ЦЕЙ РАЗ БЕЗ ЖЕРТВ

Не встигли буковинські залізничники ліквідувати наслідки аварії, що відбулася у Кельменецькому районі, як сталася нова: 5 червня об 11 годині 38 хвилин на перегоні Чернівці — Магала зійшов з рейок швидкий міжнародний поїзд Софія — Київ. Перекинувся тепловоз і кілька вагонів. Загиблих немає. Всім пораненим надано медичну допомогу. Серед них — як наші, так і зарубіжні пасажири. Вогонь, який охопив вагони, вдалося ліквідувати вчасно прибулим пожежникам. Причини аварії з'ясовуються. Насторожує те, що це вже четверта катастрофа на буковинських магістралях за останній час.

Василь БАБУХ.
Чернівецька область.

Лист з Естонії

СПІВВІТЧИЗН... ДОПОМОЖ...

Естонія має добрий досвід і славу проведення співочих свят. От і цього року з 4 по 7 липня у Таллінні відбудеться міжнародне співоче свято країн Сходу й Заходу «Пісенні мости». Організатори — одне з акціонерних товариств Естонії та американська фірма.

До участі запрошуються хорові колективи з усього світу, які згодні заплатити певну суму за перебування в Таллінні під час свята. А головне — це мають бути колективи високого професійного рівня. Чимало бажаючих узяти участь у святі вже відгукнулося. Очікується, що на Співочій естраді, одному з найбільших амфітеатрів у світі, виступить 15-тисячний хор, що складатиметься з представників багатьох куточків нашої землі.

Ми, організатори свята, все робимо власними силами. І все ж... Без підтримки з України — фінансової та фа...

...хової ... виконат... до вас, ... ки на У... жіть!

Споді... тримаєте... даруєте ... те, як ї... життя.

Робот... льтурно... ся протя... липня.

Наша ... тонська ... вулиця ... фони: 4... Ніна Ох... Маймік: ... Во... Код ...

Наш ... ОПЕРУ ... Республ...

Будем... ку.

член ... ляцтв...

Реалії

ПРОВОКУЮТЬ?..

«Останнім часом почастішали випадки утисків і порушення прав учасників страйку з боку адміністрації. Грубо порушується пункт 5 узгоджуваного протоколу між парламентською комісією Верховної Ради України, урядом республіки і представниками ради страйкуючих підприємств. У зв'язку з цим Донецький міський робітничий страйковий комітет заявляє, що вся відповідальність за можливі наслідки таких дій повністю лягає на адміністрацію цих підприємств».

Цю заяву розповсюджено нещодавно Донецьким страйкомом за підписом його співголів Ю. Макарова та М. Крилова. Яка ж конкретна причина появи тривожного документа?

Як повідомили зі страйкому, в середині травня спалахнув конфлікт у шахтоуправлінні «Соціалістичний Донбас» (директор Ю. Баранов). 70 шахтарів, в основному активних учасників недавнього страйку, без попереднього попередження, без узгодження з профспілковим комітетом адміністрація намагалася перевести з однієї шахти на іншу — відстаючу.

Неспокійно і в деяких інших шахтарських містах області. За словами голови страйккому Селидівської шахти «Росія» М. Федотова, обстановка на вугільних підприємствах міста далека від нормальної. На шахтарів, що брали участь у страйку, тиснуть з усіх боків. На думку гірників, не виключена можливість провокування нового сплеску страйку...

Юрій ДОЦЕНКО, власний кореспондент «Голосу України».
Донецька область.

Уточнюємо

РИБА ДОХНЕ, А НАМ ХОЧ...

Майже поряд з водозабірними спорудами, з яких п'є воду весь Житомир, сталося досі тут небувале — 24 травня поверхня ріки Тетерів раптом зарясніла загиблою рибою. Першими вдарили на сполох жителі сіл Корчака, Перлявки, Тетерівки. Згодом і працівники міського водоканалу вжахнулися — водозабірники були буквально забиті мертвою рибою.

Що сталося з рибою? На жаль, невідомо й досі. Спочатку запідозрили браконьєрів, але, щоб винищити таку кількість риби, треба було б кинути у ріку не толову шашку, а, принаймні, одну бомбу. Отже, лишалося єдине — отрута... Тим більше, що у селі Корчаку, просто на березі річки, стоїть напівроззвалений колгоспний склад отрутохімікатів.

Проби води і риби взяли на аналіз. Але це справа не з швидких. Адже, як пояснив заступник головного лікаря обласної санстанції В. Корзун, ніде у країні немає обладнання для подібних моментальних аналізів. Тож дослідження тривали, а 300-тисячний Житомир продовжував пити невідомо яку воду. Ре... льки чер... лено от... Але, як ... рі «у д... посеред... виявлен... на? Все ... — нові ... ня.

Засп... гибель ... жителів ... ється, н... ні ми л...

Валері...

Оце так!

КОРОВ'ЯЧИЙ ПРІОРИ...

Ось уже кілька місяців у крамницях Олександрівської райспоживспілки проблема — купити звичайну кухонну сіль. Тому одні голоси, лаючи торгівлю, дістають дефіцит самотужки, другі мовчки сьорбають несолений борщ, а треті, такі як жителі невеличкого бригадного сільця Поселенівки, знайшли вихід із скрути: довідавшись, що на молочно-товарну ферму сіль для корів надійшла у необмеженій кількості — протоптали туди стежинку. Тепер завідуючий фермою — перша на селі людина. Він розподіля сіль не лише лискам, а й односельцям. Крупнувата, правда, вона і з якимись ... го, каж... дається вже... вам не... пріоритет... ти у К... Лі...

Черн...

Поживе... побачим...

АПА... ТРИ... ОБ...

У Ніж... рідних слу... відомчого ...

Практи... торії розт... дичних за... на міська ... йонна лік... руджуєть... лекс поло...

Громад... працівник... питання п... їхній базі ... ного ліку... Це за... викор... технічної ... лад, у но... реанім... функціону... для район... ліжка — ... таких пр...

Невже ... що жител... міські — ... обслугову...

лікар, ... кої міс... Чернігі...

ЛО В КІНЦІ ТУНЕЛЮ Є

Хто є хто

...Ради прий... ...упити, але й

...— великий ...ний центр. ...ємствах не ... необхідне

...ші підприєм... ...отовити по... ...Як, до речі, ... промисло... ...купівля — ...ід із стано... ... потрібний

...омандно-ад... ...стеми, для ...дини були ...шому місці, ... суперечли... ...йти їй на

...на система, ...м» дій якої ..., справді, не ...система взає... ...міна старо... ...на принци... ...життєздатної ..., суть якої ...ільки-но фор... ...айбутнє, але ...сказати, що ...і випробу... ... на місцях і

в центрі тільки-тільки зводиться на ноги. Дається взнаки й економічне становище. Потрібно враховувати споживацьку психологію багатьох наших людей, правовий нігілізм більшості населення.

Депутати українського парламенту створюють закони, які, на мою думку, тільки наближають нас до здорової економіки. Але тут виникає інша проблема: не опрацьований правовий механізм «входження» законів у життя. Зараз він теж тільки розробляється. Якщо уважно проаналізувати всі прийняті нами закони, — а на третій сесії ми повинні розглянути їх близько шістдесяти, — то можна побачити: в центрі уваги — інтереси людини.

— Над чим сьогодні працює ваша комісія?

— Розробляються законопроекти про працю, професійні спілки. Необхідно докорінно переглянути Кодекс законів про працю, закони про трудовий захист. На мій погляд, переглянути — це закласти в нові акти законодавчі принципи, які захистили б робочу людину. А перед виробництвом поставили б такі умови: перед тим як прийняти людину на роботу, створити для неї безпечний і прийнятний режим праці, що відповідає всім світовим стандартам. Закони повинні гарантувати умови праці для жінок, не обійти питання про особливо тяжкі фізичні і шкідливі для здоров'я роботи.

Інформація щодо цього тривожна. Тільки у 1986—1990 роках на виробництві і в побуті загинуло 230 тисяч чоловік. Це по республіці. У Севастополі в минулому році загинуло 7 робітників...

— Геннадію Івановичу, однак становище погіршується, економіка на грані розладу, люди втрачають віру в те, що в кінці тунелю буде світло. Чи буде воно?

— Я оптиміст: буде. Україну із кризи ми виведемо. Але тільки за однієї умови. Тут якоюсь мірою я повторюю думку першого секретаря ЦК Компартії України С. Гуренка, яку він висловив на недавньому пленумі ЦК КПРС: комуністи в першу чергу повинні пред'явити до себе й своїх керівників усіх рівнів високі вимоги. Наші люди замучилися від порожньої балаканини.

Вів бесіду
Ігор ПАНЬШИН.

Поживемо-побачимо

АПАРАТНИКИ ТРИМАЮТЬ ОБОРОНУ

У Ніжині діє чимало однорідних служб, але різного відомчого підпорядкування.

Практично на одній території розташовані два медичних заклади — центральна міська й центральна районна лікарні. Тут же споруджується великий комплекс пологового будинку.

Громадськість, медичні працівники давно порушують питання про створення на їхній базі єдиного регіонального лікувального закладу. Це за... ...ечить ... ...ктивне викор...ння ма... ...альнотехнічної бази. Нині, наприклад, у новій міській лікарні реанімаційне відділення функціонує наполовину, а для районної лікарні ці ж ліжка — важка проблема. І таких прикладів чимало.

Невже хтось програє, якщо жителі — сільські й міські — будуть якісніше обслуговуватися?

Анатолій ЗАГУМЕННИЙ, лікар, депутат Ніжинської міськради.
Чернігівська область.

...в номер

...АРАСОЛЬКОЮ

...трибуну ...представни... ...орів — іва... ...«Зінеко» ... проспівала ...ерла Украї... ...иступи гос... ...ичина» та ...Івано-Франк... ...» з Терно... ...іки зі Льво...

...сників бли... ...відає Олек... ...є таком ко... ... Прибалти... ... з Польщі. ...не зусиль ...тиваль від...

— Це наші спонсори — радіостанція «Сан-сет» (Манчестер, Англія), львівський «Електрон», «Волиньдрев», волинське об'єднання «Плодоовочі», Луцька взуттєва фабрика, інші. Фестиваль складатиметься з гала-концертів. Зазначу, що він не є конкурсом, тому його журі — тисячі глядачів, які матимуть змогу висловити свої симпатії. До речі, Луцьк уже називають столицею великої української співаної поезії, і це нам дуже приємно.

Віктор БРАНИЦЬКИЙ, спеціальний кореспондент «Голосу України».
Луцьк (телефоном).

Лист з Естонії

СПІВВІТЧИЗНИКИ, ДОПОМОЖІТЬ!

Естонія має добрий досвід і славу проведення співочих свят. От і цього року з 4 по 7 липня у Таллінні відбудеться міжнародне співоче свято країн Сходу й Заходу «Пісенні мости». Організатори — одне з акціонерних товариств Естонії та американська фірма.

До участі запрошуються хорові колективи з усього світу, які згодні заплатити певну суму за перебування в Таллінні під час свята. А головне — це мають бути колективи високого професійного рівня. Чимало бажаючих узяти участь у святі вже відгукнулося. Очікується, що на Співочій естраді, одному з найбільших амфітеатрів у світі, виступить 15-тисячний хор, що складатиметься з представників багатьох куточків нашої землі.

Ми, організатори свята, все робимо власними силами. І все ж... Без підтримки з України — фінансової та фа...хової ... нам ...аву не виконати. Тому звертаємося до вас, дорогі співвітчизники на Україні, — допоможіть!

Сподіваємося, що ви підтримаєте нас фінансово, подаруєте якусь ідею, підкажете, як її можна втілити в життя.

Робота Українського культурного центру планується протягом тижня, з 1 по 7 липня.

Наша адреса: 200014, Естонська Республіка, Таллінн, вулиця Маяка, 13-20. Телефони: 45-15-54 (вдень) — Ніна Охріменко, Олександра Маймік: 43-07-05. Увечері — Во...ир Лейбюк: ...55-04. Код ...ллінна: 0142...

Наш рахунок: 700064 в ОПЕРУ ЖСБ Естонської Республіки, МФО 781017.

Будемо вдячні за підтримку.

Ніна ОХРІМЕНКО, член Українського земляцтва в Естонії.

...ЕРТВ

... швидкий ...д Софія — ...теплових і ...загиблих не... ...ним надано ... Серед них ... і зарубіжні

пасажири. Вогонь, який охопив вагони, вдалося ліквідувати вчасно прибулим пожежникам. Причини аварії з'ясовуються. Насторожує те, що це вже четверта катастрофа на буковинських магістралях за останній час.

Василь БАБУХ.
Чернівецька область.

Уточнюємо

РИБА ДОХНЕ, А НАМ ХОЧ БИ ЩО

...ТЬ?..

...іалістичний ...р Ю. Бара... ..., в основно... ...сників не... ..., без попе... ...ження, без ...офспілковим ...істрація на... ...ити з одного ... відстаючу. ... деяких ін... ... містах об... ...вами голови ... Селидівської ...І. Федотова, ...тільних під... ... далека від ...шахтарів, що ...трайку, тис... ... На думку ...ючена мож... ...вання ново... ...ку...

...ОЦЕНКО, ...респондент ...іни» ...асть.

Майже поряд з водозабірними спорудами, з яких п'є воду весь Житомир, сталося досі тут небувале — 24 травня поверхня ріки Тетерів раптом зарясніла загиблою рибою. Першими вдарили на сполох жителі сіл Корчака, Перлявки, Тетерівки. Згодом і працівники міського водоканалу вжахнулися — водозабірники були буквально забиті мертвою рибою.

Що сталося з рибою? На жаль, невідомо й досі. Спочатку запідозрили браконьєрів, але, щоб винищити таку кількість риби, треба було б кинути у ріку не толову шашку, а, принаймні, одну бомбу. Отже, лишалося єдине — отрута... Тим більше, що у селі Корчаку, просто на березі річки, стоїть напівзруйнований колгоспний склад отрутохімікатів.

Проби води і риби взяли на аналіз. Але це справа не з швидких. Адже, як пояснив заступник головного лікаря обласної санстанції В. Корзун, ніде у країні немає обладнання для подібних моментальних аналізів. Тож дослідження тривали, а 300-тисячний Житомир продовжував пити невідомо яку воду. Результати з'явилися тільки через 10 днів. У воді виявлено отруту із вмістом хлору. Але, як сказали санітарні лікарі, «у допустимих межах». Безпосередньо у рибі цю отруту не виявлено. У чому ж тоді причина? Все ще невідомо. На черзі — нові комісії, нові дослідження.

Заспокоює лише те, що загибель риби припинилася, а з жителів обласного центру, здається, ніхто не отруївся. Мужні ми люди все-таки.

Валерій НЕЧИПОРЕНКО.

Оце так!

КОРОВ'ЯЧИЙ ПРІОРИТЕТ

Ось уже кілька місяців у крамницях Олександрівської райспоживспілки проблема — купити звичайну кухонну сіль. Тому одні голоси, лаючи торгівлю, дістають дефіцит самотужки, другі мовчки сьорбають несолений борщ, а треті, такі як жителі невеличкого бригадного сільця Поселенівки, знайшли вихід із скрути: довідавшись, що на молочно-товарну ферму сіль для корів надійшла у необмеженій кількості — протоптали туди стежинку. Тепер завідуючий фермою — перша на селі людина. Він розподіляє сіль не лише лискам, а й односельцям. Крупнувата, правда, вона і з якимись домішками, та нічого, кажуть колгоспники, краще вже така, як ніякої. І додамо: добре, що хоч коровам не забули. Як-не-як — пріоритет селу, кажуть депутати у Києві!

Лідія ЧАСМИНСЬКА, журналіст.
Черкаська область.

Крупним планом

ЗІ ШКІЛЬНОГО ТЕАТРУ — В ...

У костюмах середньовіччя на сцені з'являються ченці, суворі воїни, купці, бояри, красуні-дочки Ярослава... У Київській середній школі № 126 — розгортається дійство за п'єсою Івана Кочерги «Ярослав Мудрий». Це прем'єра.

Зрозуміло, не все вдається юним виконавцям. Але всі без винятку щиро стараються. Грають і переймаються духом епохи, вживаються в болі, страждання, радощі своїх героїв.

Художній керівник шкільного театру Тетяна Соловкіна. Вона ж і режисер, і адміністратор, і літературний редактор. А в школі викладає англійську з 1966 року. Щороку у квітні-травні театр ставить нову виставу. А це серйозні твори — «Лихо з розуму» Грибоєдова, «Ревізор» Гоголя, «Мартин Боруля» Карпенка-Карого тощо. Та чи не чільне місце в репертуарі займає Шекспір. Учні — юні актори, самі вибирають п'єси.

Сьогодні в шкільному театрі 70 чоловік. Тут же організовано студію художнього слова, в якій — 50 школярів.

За чотири... одержав 310 ... ручки. Вони п... ...ку костюмів, ...шої вистави. ...рішили. Прий... ...ве поповнен... ...ють спільно.

Торік Укрте... ...кументальний ...на історія» пр...

Яків ... кореспонде... України».

На фото: ...«Ярослав Му...

Випереджаючи подію

На цій землі нам жити й помирати

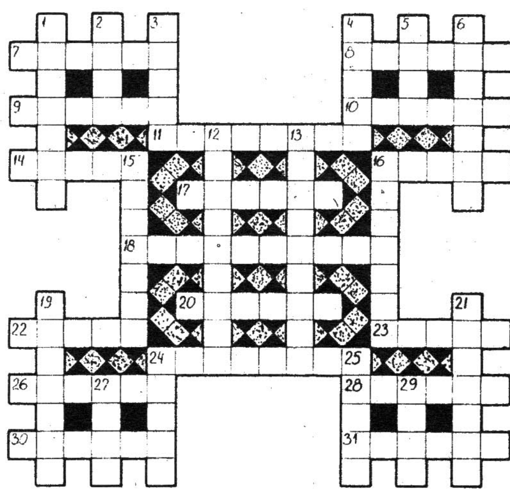
Далеко не все було благовісним і безхмарним на довгому історичному шляху українсько-єврейського співжиття. Але коли вже так розпорядилася доля, коли поселила нас на одній землі під одним небом, то й підпирати маємо його спільними зусиллями.

Як складаються ці взаємини сьогодні, коли Україна стоїть на порозі своєї суверенності, своєї державності? Думається, що більш - менш вичерпну відповідь з цього приводу дасть міжнародна наукова конференція «Проблеми українсько - єврейських відносин», яка сьогодні починає роботу в Києві. Її організаторами стали Республіканська асоціація україннознавців, Республіканське товариство єврейської культури і Київське єврейське культурно - просвітницьке товариство імені Шолом-Алейхема.

На адресу оргкомітету надійшло понад сто заявок на участь у роботі конференції. Розглянувши запропоновані тези доповідей та повідомлень, оргкомітет, беручи до уваги тільки фаховий рівень поданого матеріалу, відібрав 70 доповідей та близько 50 повідомлень. Багатьом претендентам запропоновано виступити в обговоренні відповідних тем.

Роман ВАТРИЧ.

КРОСВОРД

По горизонталі: ... Сузір'я Південної ... Врублевської. 10. ... Вірменському на... Рух судна під ді... ...ричної поезії. 17. ... Видатний українс... ...сер, лауреат Шев... ...ці відстані в а... назва ріки Прут. ...кого. 24. Міфічни... розбійник, убити... молока. 28. Найв... орбіти. 30. Швид... який направляють...

По вертикалі: 1... ...ковка товару. 3. ... Бог грому і блиск... ...гії. 5. Персонаж ... «Пікова дама». 6. ...

ТНИКИ
АЮТЬ
РОНУ

: чимало одно- але різного рядкування. а одній тери- ані два ме- — централь- нтральна ра- Тут же спо- великий комп- о будинку. ь, медичні но порушують ворення на о регіональ- ого закладу. ...ктивне ма...ально- Нині, наприк- міський лікар- відділення половину, а лікарні ці ж а проблема. І в чимало. програє, як- сільські й дуть якісніше

Анатолій ...УМЕННИЙ, ...т Ніжинсь- ... область.

КИ,
Ь!

...аву не звертаємося співвітчизни- — допомо- що ви під- фінансово, по- йдею, підкаже- а втілити в ...їнського ку- у плануєть- кня, з 1 по 7 200014, Ес- ...іка, Таллінн, 13-20. Теле- (вдень) — Олександра 5. Увечері — ...55-04. ...014... 700064 в Естонської О 781017. за підтрим-

...РІМЕНКО, ...ького зем- ...оції.

ЩО

...з'явилися ті- ...в. У воді вияв- ...лістом хлору. ...анітарні ліка- ...межах». Без- ...цю отруту не ...ж тоді причи- ...омо. На черзі ...ві досліджен- ...е те, що за- ...инилася, а з ...центру, зда- ...трується. Муж- ...и.

...ОРЕНКО.

Т

...ми, та ніч- ...спільні, кра- ...ніякої. І до- ...о хоч коро- ... Як-не-як — ...ужуть депута-

...ИНСЬКА, ...журналіст. ...асть.

Крупним планом

ЗІ ШКІЛЬНОГО ТЕАТРУ — В КІНО

У костюмах середньовіччя на сцені з'являються ченці, суворі воїни, купці, бояри, красуні-дочки Ярослава... У Київській середній школі № 126 — розгортається дійство за п'єсою Івана Кочерги «Ярослав Мудрий». Це прем'єра.

Зрозуміло, не все вдається юним виконавцям. Але всі без винятку щиро стараються. Грають і переймаються духом епохи, вживаються в болі, страждання, радощі своїх героїв.

Художній керівник шкільного театру Тетяна Соловкіна. Вона ж і режисер, і адміністратор, і літературний редактор. А в школі викладає англійську з 1966 року. Щороку у квітні-травні театр ставить нову виставу. А це серйозні твори — «Лихо з розуму» Грибоєдова, «Ревізор» Гоголя, «Мартин Боруля» Карпенка-Карого тощо. Та чи не чільне місце в репертуарі займає Шекспір. Учні — юні актори, самі вибирають п'єси.

Сьогодні в шкільному театрі 70 чоловік. Тут же організовано студію художнього слова, в якій — 50 школярів.

За чотири вистави театр одержав 310 карбованців виручки. Вони підуть на підготовку костюмів, декорацій до іншої вистави. Якої? Ще не вирішили. Прийде до театру нове поповнення, тоді й подумають спільно.

Торік Укртелефільм зняв документальний фільм «Закулісна історія» про шкільний театр.

Яків ГАЛЬЧЕНКО, кореспондент «Голосу України».

На фото: сцена з вистави «Ярослав Мудрий».

Футбол

І НІЧИЯ БУЛА В РАДІСТЬ

На жаль, українські болільники так і не побачили матчу у Владикавказі, де «Спартак» грав з динамівцями Києва. А він вийшов дуже цікавим. Господарі, яких підтримував вщерть заповнений стадіон, перший тайм провели в атаках. Одного разу після удару Сулейманова Кутепова виручила перекладина. А у другому — кияни провели контратаку, і Юрченко, який тільки-но вийшов на поле, забив м'яч на 58-й хвилині. Після цього спартаківці майже всією командою кинулися відігруватися. 21 хвилину кияни оборонялися без помилок, але після швидкої комбінації, яку завершив Сулейманов, рахунок став — 1:1. Мабуть, можна назвати це здобутком, бо господарі мали ще кілька стопроцентних нагод для взяття воріт Кутепова. Кияни виступали у такому складі: Кутепов, Лужний, Цвейба, Деркач, Шматоваленко, Ковалець, В. Мороз (Юрченко, 57), Заєц, Саленко, Беца, Юран.

Ще важче було «Дніпру» у Мінську. 37-річний нападаючий «Динамо» Сокол вже на 7-й хвилині втік від молодих захисників гостей і забив гол. А потім м'ячі у ворота Городова посипалися як з рогу достатку, на 31-й та на 35-й хвилинах знову відзначився Сокол, а на 33-й — Величко. Лише у другому таймі, коли динамівці трохи заспокоїлися, Багмут з 11-метрового удару забив гол престижу — 4:1.

А ось «Металург» знову здобув перемогу на своєму полі. Цього разу над «Паміром» — 2:0.

Напруженим вийшов матч у Харкові, де «Металіст» приймав одного з лідерів — команду «Шахтар». Тут зафіксовано бойову нічию — 2:2. «Арарат» переміг «Пахтакор» — 2:1, а земляки — «Динамо» і «Спартак» — у Москві розійшлися з миром — 1:1. А напередодні «Чорноморець» у Москві зіграв з «Локомотивом» — 0:0.

Ярослав СЕРГІЄНКО.

Тільки у нас

КОНТРАБАНДА ШКОДИТЬ ЗДОРОВ'Ю

Зателефонувавши до редакції, П. Шеремета, головний бухгалтер київського об'єднання «Фармація», повідомив, що протягом останніх місяців у семи київських аптеках було вчинено злочини: з аптеки № 142 викрадено медикаментів на суму 863 карбованці, № 1 — на суму 872 карбованці, № 131 — на 587 і 901 карбованець, тобто злодії відвідали цей заклад двічі.

— Головне, — підкреслив Петро Іванович, — що зловмисники беруть вже не наркотичні засоби, які дуже ретельно зберігаються й охороняються, — хапають усе, що під руку потрапить, — анальгін, валідол... Бо, знаю, навіть на ці «звичайні» ліки на ринках у Польщі існує попит. І що цим «бізнесменам» до того, як потрібні медикаменти справді хворим на Батьківщині...

— Я тепер кожний робочий день починаю з того, що питаю, чи ніде нічого не пограбували... Тож нині вкрай необхідно посилити митний контроль на наших кордонах. І шукати в першу чергу не господарських товарів, а ліків.

І ще, на думку цього досвідченого фахівця, потрібно підвищити ціни на медикаменти. Звичайно, з відповідною компенсацією хворим.

Записав Дмитро ДЕСЯТНИКОВ.

ПОГОДА

7—8 червня на більшій частині території республіки короткочасні дощі з грозами. Сьогодні в східних областях місцями град, шквали — 15—20 метрів за секунду. Температура вдень — 16—22, у східній частині республіки — 23 — 28. Вночі — 8—14 градусів.

По Києву та області сьогодні вдень без опадів, вітер змінних напрямків, 3—8 метрів за секунду. Температура 17 — 22 градуси.

Випереджаючи подію

На цій землі нам жити й помирати

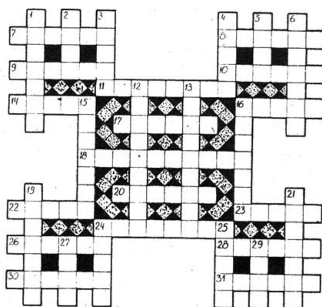
Далеко не все було благовісним і безхмарним на довгому історичному шляху українсько-єврейського співжиття. Але коли вже так розпорядилася доля, коли поселила нас на одній землі під одним небом, то й підпирати маємо його спільними зусиллями.

Як складаються ці взаємини сьогодні, коли Україна стоїть на порозі своєї суверенності, своєї державності? Думається, що більш - менш вичерпну відповідь з цього приводу дасть міжнародна наукова конференція «Проблеми українсько - єврейських відносин», яка сьогодні починає роботу в Києві. Її організаторами стали Республіканська асоціація українознавців, Республіканське товариство єврейської культури і Київське єврейське культурно - просвітницьке товариство імені Шолом-Алейхема.

На адресу оргкомітету надійшло понад сто заявок на участь у роботі конференції. Розглянувши запропоновані тези доповідей та повідомлень, оргкомітет, беручи до уваги тільки фаховий рівень поданого матеріалу, відібрав 70 доповідей та близько 50 повідомлень. Багатьом претендентам запропоновано виступити в обговоренні відповідних тем.

Роман ВАТРИЧ.

КРОСВОРД

По горизонталі: 7. Вид атаки у фехтуванні. 8. Сузір'я Південної півкулі неба. 9. П'єса Валерії Врублевської. 10. Рабовласницька держава на Вірменському нагір'ї. 11. Телефон-автомат. 14. Рух судна під дією хвиль та вітру. 16. Муза ліричної поезії. 17. Переносне житло чукчів. 18. Видатний український кіноактор та кінорежисер, лауреат Шевченківської премії. 20. Одиниця відстані в астрономії. 22. Давньогрецька назва ріки Прут. 23. Опера Дмитра Бортнянського. 24. Міфічний давньогрецький велетень-розбійник, убитий Тесеєм. 26. Сир з овечого молока. 28. Найвіддаленіша від Землі точка орбіти. 30. Швидкий музичний темп. 31. Сплав, який наплавляють на різальні інструменти.

По вертикалі: 1. Творець, творча сила. 2. Упаковка товару. 3. Легкий приємний вітерець. 4. Бог грому і блискавки в давньоруській міфології. 5. Персонаж опери Петра Чайковського «Пікова дама». 6. Великий урочистий музичний твір. 12. Тонкозернистий різновид алмазу. 13. Відомий бразільський драматург і прозаїк. 15. Біологічний каталізатор. 16. Трагедія Софокла. 19. Збірка поезій Ліни Костенко. 21. Стародавня столиця Ассірії. 24. Український вчений у галузі зварювання. 25. Вид міського транспорту. 27. Ласощі з солодкої горіхової маси. 29. Гостра приправа до їжі.

Склала Галина СЕРГІЄНКО.

Відповіді до кросворда, надрукованого 29 травня

По дугах: 1. «Перебендя». 5. Чінгісхан. 6. Полуботок. 7. Станіслав. 8. Урарту. 10. Номади. 11. Еррера. 12. Солоха. 23. Арарат. 25. Цецора. 27. Озаркевич. 29. Киптар. 30. Літера. 31. Катавасія. 32. Галактика. 33. Головатий.

По горизонталі: 6. Поголос. 9. Крона. 14. Каганат. 17. Смог. 19. Блеф. 20. Смальтин. 21. Нестеров. 22. Стус. 26. Скраклі. 34. Дріна. 36. Антоній.

По вертикалі: 2. Полк. 3. «Водограй». 4. Коза. 13. Ямамото. 14. Курилас. 15. Тиверці. 16. Неборак. 18. Галас. 19. Брера. 24. Барвінок. 34. Дана. 35. Арії.

ПОСТАНОВА
Верховної Ради
Української РСР

Про призначення Державного міністра з питань інвестиційної політики і будівельного комплексу Української РСР

Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки **постановляє:**

Призначити тов. **Борисовського** Володимира Захаровича Державним міністром з питань інвестиційної політики і будівельного комплексу Української РСР.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК.

м. Київ
5 червня 1991 року.

БОРИСОВСЬКИЙ
Володимир Захарович

Володимир Захарович Борисовський народився у 1933 році, українець, член КПРС з 1961 року, освіта вища — в 1956 році закінчив Київський політехнічний інститут, за фахом інженер-електромеханік.

По закінченні інституту працював у Дніпропетровській області — майстром, виконробом Криворізького монтажного управління тресту «Південелектромонтаж», начальником дільниці, головним інженером спеціалізованого управління тресту «Дніпроелектромонтаж». З 1963 року — інструктор, заступник завідуючого відділом, завідуючий відділом будівництва Дніпропетровського обкому партії, з 1977 року — заступник голови Дніпропетровського облвиконкому. З 1979 року — перший заступник міністра промислового будівництва УРСР, з 1981 року — міністр монтажних і спеціальних будівельних робіт УРСР.

У 1987 році призначений заступником Голови Ради Міністрів УРСР.

Народний депутат СРСР.

ПОСТАНОВА
Верховної Ради
Української РСР

Про призначення Державного міністра з питань промисловості і транспорту Української РСР

Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки **постановляє:**
Призначити тов. **Гладуша** Віктора Дмитровича Державним міністром з питань промисловості і транспорту Української РСР.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК.

м. Київ
5 червня 1991 року.

ГЛАДУШ
Віктор Дмитрович

Віктор Дмитрович Гладуш, 1937 року народження, українець, член КПРС з 1963 року, освіта вища — в 1959 році закінчив Дніпропетровський металургійний інститут, за фахом інженер-металург.

Після закінчення інституту з 1959 року працював на «Криворіжсталі»: вальцювальником, змінним майстром, заступником начальника та начальником цеху, головним прокатником, начальником відділу, з 1980 року — головним інженером — заступником директора, з 1981 року — директором заводу, директором комбінату. З 1986 по 1987 рік — заступник міністра чорної металургії УРСР.

У 1987 році призначений заступником Голови Ради Міністрів УРСР.

ПОСТАНОВА
Верховної Ради
Української РСР

Про призначення Державного міністра з питань власності і підприємництва Української РСР

Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки **постановляє:**

Призначити тов. **Ланового** Володимира Тимофійовича Державним міністром з питань власності і підприємництва Української РСР.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК.

м. Київ
5 червня 1991 року.

ЛАНОВОЙ
Володимир Тимофійович

Володимир Тимофійович Лановой, 1952 року народження, українець, член КПРС з 1986 року, освіта вища — в 1973 році закінчив Київський інститут народного господарства імені Д. С. Коротченка, кандидат економічних наук.

Трудову діяльність розпочав у 1973 році інженером-економістом. З 1974 по 1975 рік служив у Радянській Армії. З 1975 року — старший інженер-економіст, начальник лабораторії виробничого об'єднання «Кристал» Міністерства електронної промисловості СРСР. З 1986 року — старший науковий співробітник, а з 1990 року — завідуючий відділом форм і методів соціалістичного господарювання Інституту економіки Академії наук УРСР.

ПОСТАНОВА
Верховної Ради
Української РСР

Про призначення Державного міністра з питань оборони, національної безпеки і надзвичайних ситуацій Української РСР

Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки **постановляє:**

Призначити тов. **Марчука** Євгена Кириловича Державним міністром з питань оборони, національної безпеки і надзвичайних ситуацій Української РСР.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК.

м. Київ
5 червня 1991 року.

МАРЧУК
Євген Кирилович

Євген Кирилович Марчук, 1941 року народження, українець, член КПРС з 1967 року, освіта вища — в 1963 році закінчив Кіровоградський державний педагогічний інститут імені О. С. Пушкіна, за фахом вчитель української мови і літератури, німецької мови. Військове звання — генерал-майор.

Після закінчення інституту з 1963 по 1965 рік працював оперуповноваженим управління КДБ при Раді Міністрів УРСР по Кіровоградській області. З 1965 року — молодший оперуповноважений, оперуповноважений управління КДБ при Раді Міністрів СРСР. З 1967 року оперуповноважений, старший оперуповноважений, заступник начальника відділення, начальник відділення, начальник відділу, заступник начальника управління, начальник інспекції КДБ УРСР. З 1988 року — начальник управління КДБ УРСР по Полтавській області.

З 1990 року — перший заступник голови Комітету державної безпеки УРСР.

ПОСТАНОВА
Верховної Ради
Української РСР

Про призначення Міністра юстиції Української РСР

Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки **постановляє:**
Призначити тов. **Бойка** Віталія Федоровича Міністром юстиції Української РСР.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК.

м. Київ
5 червня 1991 року.

БОЙКО
Віталій Федорович

Віталій Федорович Бойко народився в 1937 році, українець, член КПРС з 1960 року, освіта вища — в 1963 році закінчив Харківський юридичний інститут, за фахом юрист.

Трудову діяльність розпочав у 1954 році — працював завідуючим Рудьківським і Сухинським сільськими клубами в Чернігівській області. З 1956 по 1959 рік служив у Радянській Армії. З 1964 року — народний суддя народного суду, голова Амур-Нижньодніпровського районного народного суду м. Дніпропетровська, з 1973 року — заступник голови Дніпропетровського обласного суду, з 1976 року — голова Донецького обласного суду, з 1985 року — перший заступник міністра юстиції УРСР.

У 1990 році призначається міністром юстиції Української РСР.

Очолює Центральну виборчу комісію по виборах народних депутатів Української РСР.

ПОСТАНОВА
Верховної Ради
Української РСР

Про призначення Міністра внутрішніх справ Української РСР

Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки **постановляє:**

Призначити тов. **Василишина** Андрія Володимировича Міністром внутрішніх справ Української РСР.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК.

м. Київ
5 червня 1991 року.

ВАСИЛИШИН
Андрій Володимирович

Андрій Володимирович Василишин народився в 1933 році у селі на Хмельниччині, українець, член КПРС з 1956 року, освіта вища — в 1966 році закінчив Київський державний університет імені Т. Г. Шевченка, за фахом юрист, генерал-лейтенант міліції.

Трудову діяльність розпочав у 1950 році шофером, працював зоотехніком колгоспу імені Кірова в Хмельницькій області. З 1952 по 1957 рік служив у Радянській Армії. З 1957 року — курсант Київської спеціальної середньої школи міліції МВС СРСР, з 1959 року — оперуповноважений і слідчий управління міліції Київського міськвиконкому, з 1964 року — слідчий, старший слідчий з особливо важливих справ управління Міністерства внутрішніх справ УРСР, з 1970 року — заступник начальника слідчого відділу управління внутрішніх справ Київського облвиконкому, з 1972 року — начальник відділу Міністерства внутрішніх справ УРСР, з 1974 року — начальник управління внутрішніх справ Чернівецького облвиконкому, з 1982 року — начальник управління внутрішніх справ Київського облвиконкому.

З 1985 року — заступник міністра внутрішніх справ УРСР — начальник управління внутрішніх справ Київського міськвиконкому. У 1990 році призначається міністром внутрішніх справ Української РСР.

ПОСТАНОВА
Верховної Ради
Української РСР

Про призначення Міністра фінансів Української РСР

Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки **постановляє:**

Призначити тов. **Коваленка** Олександра Миколайовича Міністром фінансів Української РСР.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК.

м. Київ
5 червня 1991 року.

КОВАЛЕНКО
Олександр Миколайович

Олександр Миколайович Коваленко народився у 1935 році, українець, член КПРС з 1961 року, освіта вища — у 1964 році закінчив Одеський кредитно-економічний інститут, за фахом економіст.

Після закінчення військово-авіаційного училища з 1956 року — штурман, старший штурман Закавказького військового округу. З 1958 року — інспектор, старший інспектор інспекції держприбутків Токмацького райвиконкому, з 1965 року — завідуючий фінансовим відділом, заступник голови Приморського райвиконкому, з 1969 року — другий секретар Приморського райкому Компартії України, з 1973 року — заступник завідуючого Запорізьким облфінвідділом, з 1974 року — інструктор відділу планових і фінансових органів ЦК Компартії України, з 1976 року — завідуючий, начальник фінансового управління Черкаського облвиконкому. З 1986 року — заступник міністра фінансів УРСР, з 1987 року — перший заступник міністра фінансів УРСР.

У 1990 році призначається міністром фінансів Української РСР.

ПОСТАНОВА
Верховної Ради
Української РСР

Про призначення Міністра торгівлі Української РСР

Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки **постановляє:**
Призначити тов. **Слєпічева** Олега Івановича Міністром торгівлі Української РСР.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК.

м. Київ
5 червня 1991 року

СЛЄПІЧЕВ
Олег Іванович

Олег Іванович Слєпічев, 1949 року народження, українець, член КПРС з 1971 року, освіта вища — в 1976 році закінчив Донецький інститут радянської торгівлі, за фахом товарознавець вищої кваліфікації.

Трудову діяльність розпочав у 1967 році продавцем, потім працював старшим продавцем, завідуючим відділом магазину, заступником директора та директором магазину. З 1978 по 1987 рік — заступник директора райгастрономторгу, заступник начальника, начальник управління торгівлі Ворошиловградського облвиконкому, з 1987 року — перший заступник міністра торгівлі УРСР.

У грудні 1989 року призначений міністром торгівлі УРСР.

ПОСТАНОВА
Верховної Ради
Української РСР

Про призначення Міністра охорони здоров'я Української РСР

Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки **постановляє:**
Призначити тов. **Спіженка** Юрія Прокоповича Міністром охорони здоров'я Української РСР.

Голова Верховної Ради Української РСР Л. КРАВЧУК.

м. Київ
5 червня 1991 року.

СПІЖЕНКО
Юрій Прокопович

Юрій Прокопович Спіженко народився у 1950 році, українець, член КПРС з 1978 року, освіта вища — в 1973 році закінчив Чернівецький державний медичний інститут, за фахом лікар, кандидат медичних наук.

Після закінчення медінституту працював у Житомирській області: з 1973 року — лікар-інтерн Бердичівської центральної міської лікарні, з 1974 року — лікар-хірург Ружинської центральної районної лікарні, лікар-хірург, головний лікар Іванопільської дільничної лікарні Чуднівського району, з 1977 року — головний лікар Олевської центральної районної лікарні, з 1980 року — головний лікар Житомирського обласного лікувально-санаторного управління, з 1984 року — завідуючий Житомирським обласним відділом охорони здоров'я, з 1986 року — заступник міністра охорони здоров'я УРСР.

У 1989 році призначений міністром охорони здоров'я Української РСР.

ХТО І ЯК ГОЛОСУВАВ НА УКРАЇНІ?

(Політичні орієнтації виборців з питань референдуму та плебісциту на Україні)

Наближається перша річниця прийняття Декларації про державний суверенітет України. Ніби й небагато часу минуло — всього один рік, а скільки подій відбулося! І найзначимішою з них було проведення всесоюзного референдуму, а на Україні — й республіканського опитування (плебісциту).

Виходячи з офіційних підсумків референдуму СРСР 17 березня 1991 року, неможливо одержати конкретні дані про те, хто, де, як і за що голосував, оскільки законом гарантується таємниця голосування і його процедура робить неможливим співвідношення відповідей за бюлетенями з певними категоріями виборців. Але конче необхідно знати саме конкретний розподіл думок виборців з урахуванням їхнього соціального чи демографічного складу. Така інформація потрібна, насамперед, політикам, законодавчій та виконавчій владі. Враховуючи це, група соціологічних досліджень Секретаріату Верховної Ради УРСР зробила чи не найпершу в країні спробу «зазирнути» за офіційні статистичні дані й розширити можливості їх використання в політичних цілях.

Достатню підставу для порівняльної інтерпретації результатів референдуму й опитування населення України, яке було проведене 7—14 березня, напередодні референдуму, дає тісне збігання всіх основних даних. Невеликою розбіжністю можна нехтувати як такою, що не має статистичного значення. Так, на питання референдуму, за повідомленням Центральної комісії референдуму СРСР, на Україні відповіли «так» 70.2 відсотка виборців, «ні» — 28 відсотків. На це ж питання наші респонденти відповіли відповідно 68 та 30,4 відсотка. На питання офіційного республіканського опитування (плебісциту) 17 березня «так» відповіли 80,2 відсотка, а нашого вибіркового — 80,4 відсотка. Голосування в окремих регіонах також засвідчує високу кореляцію офіційних і неофіційних результатів. Все це дає підстави стверджувати достатню надійність результатів нашого опитування, правомірність порівняльного аналізу, проведення аналогій та екстраполяцій щодо характеристик вибіркової та генеральної сукупностей опитаного населення України.

Відомі вчені, наукові організації заявляли в пресі про юридичну, логічну та соціологічну неспроможність запитання референдуму. Багато народних депутатів Верховної Ради СРСР та Української РСР говорили також про політичну тенденційність цього запитання, про неможливість визначити з відповіді на нього дійсне ставлення людей до майбутнього Союзу РСР.

Запитання «Чи вважаєте ви необхідним збереження Союзу Радянських Соціалістичних Республік як оновленої федерації рівноправних суверенних республік, в якій повною мірою гарантуватимуться права і свободи людини будь-якої національності?» є комплексним, багатоальтернативним, та проте спонукаючим виборця до однозначної відповіді, а саме «так». Адже свідома людина ніколи не скаже «ні» гарантованим правам і свободам та рівноправній суверенній республіці. Та справа в тому, що запитання референдуму за своєю структурою логічно передбачає шість пар відповідей і фактично виключає одну правильну — «так» чи «ні». Саме тому в нашому дослідженні зроблено спробу виправити помилку законодавців Верховної Ради СРСР.

Сформульовані нами запитання наводимо нижче разом з відповідями на них, які були одержані за підсумками дослідження.

Запитання	Відповіді (у відсотках) ТАК	НІ
1. Чи вважаєте ви необхідним збереження федеративного устрою СРСР	48,0	49.3
2. Чи вважаєте ви необхідним створення Союзу рівноправних суверенних республік?	73.2	25.2
3. Чи вважаєте ви необхідним зберегти СРСР єдиною державою «як тепер»?	27,9	71.4
4. Чи вважаєте ви необхідним збереження в Союзі РСР соціалістичного ладу?	56,0	41.9
5. Чи вважаєте ви необхідним збереження в оновленому Союзі Радянської влади?	63,8	34,3
6. Чи вважаєте ви необхідним гарантування в оновленому Союзі прав і свобод людини будь-якої національності?	91,6	7.3

Опитування за розглянутими запитаннями показало, що політичні ставлення респондентів місцем проживання істотно не визначаються. Різниця у відповідях мешканців міст, сіл та селищ міського типу статистичного значення не має. Винятком є ставлення жителів селищ міського типу до Союзу суверенних держав на засадах Декларації про державний суверенітет України. З нез'ясованих причин негативних відповідей серед них на 6,7 відсотка більше, ніж у жителів міст і на 5,9 відсотка більше, ніж у селян. Взагалі, як несподівано виявили наші дослідження, ця категорія жителів України відзначається більшою радикальністю поглядів з будь-яких питань.

На запитання загальносоюзного референдуму, за нашим опитуванням, позитивно відповіла більшість жителів усіх регіонів, окрім Західного, хоча відсоток негативних відповідей у деяких регіонах досить значний. На запитання українського плебісциту, за нашим опитуванням, більшість жителів дев'яти регіонів відповіли позитивно, але в Західному таких відповідей менше — 41,9 відсотка. На першому місці за кількістю позитивних відповідей стоїть Кримський регіон — 91,9 відсотка.

Соціальний статус і політичні орієнтації опитаних.

Немає сумніву, що професійно-соціальний статус людини значно впливає на визначення її ціннісних орієнтацій, а тому особливо важливо враховувати його в соціологічному аналізі. Таблиця 2 демонструє відсотковий розподіл думок визначених категорій респондентів.

Розподіл відповідей «ТАК» на 1—6-е запитання вибіркового опитування (у відсотках)

Професійна група	Запитання 1-е	2-е	3-є	4-е	5-е	6-е
Робітники	48,3	73,5	24,9	53,0	62,4,	90,4
Колгоспники, працівники радгоспів	52,6	77,1	39,9	63,3	65,8	90,1
Інженерно-технічні працівники	45,9	72,3	23,0	57,8	64,7	92,2
Господарські керівники	45,0	80,0	31,6	63,2	73,7	94,7
Працівники науки, культури, охорони здоров'я	43,2	67,7	18,6	41,3	56,0	92,9
Військовослужбовці, працівники МВС, КДБ	23,1	92,3	15,4	46,1	38,5	100
Партійні працівники	77,8	88,9	22,2	88,9	100	100
Радянські працівники	37,5	75,0	21,9	61,3	71,9	90,0
Учні, студенти	39,5	68,0	21,6	38,2	49,6	94,6
Пенсіонери	60,5	82,0	38,1	75,5	80,4	95,5
Домогосподарки	70,7	92,7	45,2	71,4	81,0	95,2
Тимчасово непрацюючі	44,4	58,2	25,5	45,4	55,6	94,6
Інші	55,2	78,9	32,2	73,8	73,3	96,7
ВСЬОГО	49,4	74,5	28,1	57,2	65,1	92,6

Розподіл відповідей «НІ» на 1—6-е запитання (у відсотках)

Професійна група	Запитання 1-е	2-е	3-є	4-е	5-е	6-е
Робітники	51,7	26,5	75,0	47,0	37,6	9,6
Колгоспники, працівники радгоспів	47,4	22,9	60,1	36,6	34,2	9,9
Інженерно-технічні працівники	54,1	27,7	77,0	42,2	35,3	7,7
Господарські керівники	55,0	20,0	68,4	36,8	26,3	5,2
Працівники науки, культури, охорони здоров'я	56,8	32,3	71,4	58,7	44,0	7,1
Військовослужбовці, працівники МВС, КДБ	76,9	7,7	84,6	53,9	61,5	0,0
Партійні працівники	22,2	11,1	77,8	11,1	0,0	0,0
Радянські працівники	62,5	25,0	78,1	38,7	28,1	10,0
Учні, студенти	60,5	32,0	78,4	61,8	50,3	5,4
Пенсіонери	39,5	18,0	62,0	24,5	19,6	4,5
Домогосподарки	29,3	7,3	54,8	28,6	19,0	4,8
Тимчасово непрацюючі	55,6	41,8	74,5	54,6	44,4	5,5
Інші	44,8	21,1	67,8	26,2	26,7	3,3
ВСЬОГО	50,6	25,5	71,9	42,8	34,9	7,4

Розподіл відповідей «так» і «ні» на запитання загальносоюзного референдуму несподіванок не виявив. Більшість з усіх категорій опитаних на нього відповіла позитивно. Можна лише зазначити, що в п'яти з тринадцяти категорій трудящих (ІТП, господарських керівників, працівників культури, науки, охорони здоров'я, радянських працівників, студентів і учнів) частка негативних відповідей помітно більша і складає від третини до сорока відсотків.

До збереження в оновленому Союзі Радянської влади негативно ставиться лише більшість опитаних військовослужбовців, та треба зауважити, що ця професійна категорія у вибірці складає менше одного відсотка, і ми не можемо з упевненістю стверджувати, що вона надійно репрезентує військових на Україні.

На запитання українського плебісциту «Чи згодні ви з тим, що Україна має бути у складі Союзу Радянських Суверенних держав на засадах Декларації про державний суверенітет України» негативних відповідей значно менше. Лише у двох соціальних категорій (непрацюючих та учнів-студентів) їх відсоток сягає чверті. Цікаво, що господарські працівники є єдиною категорією, яка стовідсотково відповіла на це запитання «так», тоді як на запитання загальносоюзного референдуму таких відповідей серед них було лише 60 відсотків.

ВИСНОВКИ.

1. Під час вибіркового опитування за кілька днів до загальносоюзного референдуму вперше на Україні вдалось одержати прогностичну інформацію з показниками надійності, які відповідають світовому рівню.

2. Запитання загальносоюзного референдуму не можна вважати соціологічно правильним, а одержані відповіді — достовірними.

3. Місце проживання опитаних не є визначальним чинником їхніх політичних поглядів, але регіональна різниця в поглядах буває істотною в різних верствах трудящих.

Керівник Групи соціологічних досліджень, доктор філософських наук, професор

Володимир ОССОВСЬКИЙ;

заступник керівника, кандидат філософських наук

Володимир МАТУСЕВИЧ;

старший консультант, доктор філософських наук, професор

Володимир ВОЛОВИЧ.

Фото Олександра КЛИМЕНКА.

КОРОТКО З ЛИСТІВ

Так хочеться добра на нашій святій землі для всіх. І те добро має йти від парламенту. Схиляємось перед депутатами - письменниками. Вони страждають болями нашими. В добрі часи їм би писати нові книги на радість і втіху людям, творити святиню, науковцям — займатись би наукою. А вони всі виснажують свої сили в пеклі політичних баталій. Словом розуму і правди будять народ.

Н. КОЛОМІЙЧУК
і односельці.
Калюсик
Віньковецького
району
Хмельницької
області.

* * *

За роки Радянської влади розробляється вже четверта Конституція. Варто було б розробити Конституцію з прицілом на більш тривалий час, щоб вона відповідала всім вимогам народу. Назвати її — «Конституція Української держави». Ніхто не знає, що буде через кілька років, але, гадаю, наш народ заслужив того, щоб Україна, нарешті, стала незалежною.

В. ЛАДО.
Вознесенськ
Миколаївської
області.

* * *

Часто можна чути нарікання на відсутність дисципліни — громадської, виробничої, трудової, виконавчої, договірної. Все справедливо. Але ми тепер маємо можливість щодня спостерігати за дисципліною кращих обранців народу — депутатів Верховної Ради. Захотіли — додали собі півдня вихідного, не з'явившись не вечірнє засідання. Через галас ранкове засідання теж ніколи вчасно не починається. Ясно, що така розхлябаність не може позитивно впливати на наше суспільство.

М. ОКОВИТА.
Ямпіль.

* * *

Я хочу, щоб наша Верховна Рада мала більше гордості, щоб ніхто «зверху» не смів навіть і думати, що Україні можна щось диктувати. А поки що виходить саме так — не рахуючись з Верховними Радами союзних республік і не беручи до уваги Декларації про державний суверенітет, «верхи» часто приймають постанови, які повністю суперечать нашим інтересам. З нами просто не рахуються.

М. ПЕЧЕНЮК.
Черкаси.

Експрес-новини

Президент СРСР Горбачов відвідав з коротким візитом Швецію. В Стокгольмі Горбачов провів переговори з прем'єр-міністром Швеції Карлсоном і королем Карлом XVI Густавом.

* * *

Держсекретар США Бейкер заявив, що його країна намагається знайти вихід із складної ситуації на переговорах з приводу ядерного роззброєння.

Розбіжності стосуються технічних аспектів. Очікується ще одна зустріч Бейкера з міністром закордонних справ СРСР О. Безсмертних для вирішення цієї проблеми. За словами держсекретаря, лідери США і СРСР мають намір підписати договір на спільній зустрічі у «верхах».

* * *

У Копенгагені міністри закордонних справ країн НАТО проводять нараду. Вони мають обговорити нову стратегію НАТО на період після закінчення «холодної війни». Міністри планують опублікувати заяву, яка відображатиме нові тенденції у відносинах з країнами—членами Варшавського Договору.

* * *

Віце-президент США Куейл виступив у Кракові на конференції з європейської культурної спадщини, організованій Нарадою з питань безпеки та співробітництва в Європі. Раніше, виступаючи перед варшавськими студентами, Куейл сказав, що адміністрація розглядає, який саме вид допомоги надати СРСР. Ввечері віце-президент вилетів до Праги, де зустрінеться з президентом ЧСФР Гавелом.

* * *

У словацькому місті Бердійові відкривається триденна нарада з питань, пов'язаних із наданням допомоги країнам Східної Європи. В нараді братимуть участь керівники східноєвропейських держав та визначні політичні діячі країн Заходу.

«АДЖЕ ЧЕХО-СЛОВАЧЧИНА Й УКРАЇНА — СУСІДИ»

У дипломатичних колах

Приступив до роботи новий Генеральний консул Чеської і Словацької Федеративної Республіки у Києві Роберт ГАРЕНЧАР. Своє перше інтерв'ю він дав кореспондентові «Голосу України».

Prajem čitateľom „Голос України", ukrajinskému ľudu a národnostiam, ktorí žijú na prekrásnej ukrajinskej pôde, všetko najlepšie.

Prajem, aby sa im splnili všetky túžby a snahy pre rozkvet ich vlasti.

Srdečne si želám, aby aj naďalej rozkvitali naše vzájomné dobrosusedské vzťahy medzi ukrajincami, slovákmi a čechmi.

Harenčár

Бажаю найкращого читачам «Голосу України», українському народові, усім народам, які живуть на чудовій українській землі. Хочу, щоб здійснилися усі їхні мрії та устремління, а також щоб і надалі розквітали добросусідські відносини між українцями, словаками і чехами.

Р. ГАРЕНЧАР.

— Як вам уявляється сьогодення й перспектива українсько - чехословацьких зв'язків?

— Наші зв'язки з Радянським Союзом дещо послабшали, особливо — на економічному терені. Я вважаю, що раптовий перехід на розрахунки у конвертованій валюті значною мірою зашкодив економічному співробітництву. Нині вишукуємо різні можливості для того, щоб бодай стабілізувати торгівлю. Але це — нелегко: валюти немає ані у нас, ані у вас. Так можна довести справу до її «смерті». Отже, вдаємося до бартеру, «напівбартеру», деякі підприємства і фірми (ваші і наші) вишукують навіть «підпільні» незаконні форми обміну продукцією. Адже у нас є багато чого запропонувати вам, і — навпаки. А сьогодні ми дивимося один на одного через кордон, пробачте на слові, як дурні, і не знаємо, що робити. Але вірю — рішення обов'язково знайдемо. Бажання з боку Чехо-Словаччини — величезне (у першу чергу — Словаччини: адже вона географічно ближча до України). Щодня в Києві перебуває чергова наша делегація, яка шукає шляхів до співробітництва. Таке ж ставлення спостерігаємо і з боку ваших організацій — слід тісно співробітничати! Я вірю, що перспективи — позитивні.

Зокрема, ми очікуємо, що в червні цього року буде підписано торговельний договір між Чехо-Словаччиною та Україною. У ньому йтиметься про те, як нам пришвидшити розвиток економічних, торговельних, фінансових зв'язків, створення спільних підприємств, комерційних об'єднань. До речі, в Києві вже діє такий заклад — «Українсько-словацький торговельний дім». Він створений вашим державно-акціонерним «Торговельним домом» і об'єднанням «Словакотекс» для спільного виробництва, експортно - імпортних операцій, а також взаємовигідних заходів на інших ринках. До речі, про згаданий договір: він підписуватиметься від імені Чехо-Словаччини (а не тільки її окремих складових, як це було раніше) і вашої республіки. Нам здається, що цей факт свідчить про увагу й повагу з боку ЧСФР до суверенітету України.

— Ви вжили термін «суверенітет». Тож яке ваше ставлення до політичних процесів, які відбуваються на Україні?

Кожний народ має право на суверенітет і тільки йому вирішувати, в який спосіб будувати власну державу, а також відносини з іншими народами. Подібні процеси мають місце у багатьох країнах Європи, у нас, в ЧСФР, у Радянському Союзі. Мені здається, що ці процеси не повинні створювати труднощів у відносинах того чи іншого народу з близькими сусідами, з якими його єднає спільна історія, політичні, економічні та культурні узи. Тому, коли ми говоримо про суверенітет того чи іншого народу, республіки, то вважаємо, що потрібний союз з іншими народами й республіками — двома, трьома або й більше, який допоміг би їм спільно вирішувати важливі проблеми. Подивіться, загальний процес в Європі веде до інтеграції, а не навпаки. На континенті багато спільних проблем, які й вирішувати треба спільно. Для цього слід створити спеціальні організації. Те ж саме й з окремими країнами: якщо вони вважатимуть, що деякі питання, зокрема військові, економічні, міжнародні, слід вирішувати разом, — хай буде по-їхньому. Тут не можна нікому нічого диктувати, створювати обстановку, яка б ущемлювала суверенітет того чи іншого народу.

У вас триває політична боротьба, що є явищем логічним. Ця боротьба має привести Україну до розквіту, до встановлення хороших відносин з усіма сусідніми державами і народами — російським, білоруським, чеським, словацьким... Я думаю, що так вважає більшість народу України.

Щодо долі Союзу, то ми не вправі втручатися у цю проблему, саме на тих засадах, які я виклав вище, прагнемо будувати відносини народів у багатонаціональній Чехо-Словаччині. Ми хотіли б бачити Україну в союзі з іншими республіками. Але якщо вона буде незалежною, ми все одно будемо налагоджувати з нею відносини співробітництва.

Проте, повторюю, ми нікому й нічого не радимо. Разом з тим хочемо зберегти союз чехів і словаків як федеративну республіку. Отже, якщо я бажаю саме такої перспективи у себе вдома, то дозволю собі в подібний спосіб висловитись і з приводу ваших проблем.

— Розкажіть, будь ласка, про себе.

— Народився я у 1931 році в невеличкому словацькому місті Глінік над Городом, що недалеко від славетної своєю партизанською минувшиною Банської Бистриці. Вважати себе кадровим або, як кажуть, «кар'єрним» дипломатом не можу: працював викладачем політичної економії, займався питаннями зовнішніх відносин у цій галузі. У 1963 році був обраний секретарем Спілки молоді Словаччини, трьома роками пізніше — другим секретарем загальночехословацької Спілки. Потім прийшов 1968 рік з його танками, і згодом мене — на той час експерта уряду ЧССР — виключили з комуністичної партії і звільнили з роботи. Влаштувався заводським економістом. Як і слід було чекати, викладати, публікувати наукові праці, їздити на Захід мені суворо заборонили.

Після нашої недавньої революції реабілітований як депутат Федеральних зборів ЧСФР. До комуністичної партії вирішив не повертатись.

Посада Генерального консула у Києві — це моя перша дипломатична місія за кордоном. До цього протягом короткого часу встиг побувати у ранзі першого заступника міністра закордонних справ ЧСФР.

Своє призначення до Києва сприйняв з приємністю. Адже у п'ятдесятих роках я вчився у Московському економічному інституті, знаю Радянський Союз. Тим більше, що свого часу досить часто бував на Україні, зокрема у Києві та Львові, — на зустрічах вашої та чехословацької молоді. «Чорнобильське сусідство»? Я за характером — оптиміст...

Одружений, маю двох синів: «кіношника» і хіміка. Дружина — росіянка, родом з Ташкента, теж економіст.

Ми з дружиною вже почали інтенсивно займатися українською мовою. Хочемо навіть взяти репетитора. Читаю ваші газети, зокрема регулярно «Голос України». Дивлюсь телерепортажі з сесії Верховної Ради УРСР. Майже все розумію, а якщо трапляється якесь нове слово — записую його і відшукую тлумачення у словнику.

— Дякуємо за бесіду.

Інтерв'ю провів Володимир САВЦОВ, редактор міжнародного відділу «Голосу України».

Наш прес-клуб

ПЕРЕБУДОВА... З ДОПОМОГОЮ ГРАБЕЖУ

BusinessWeek

У той час як радянський Президент Михайло Горбачов б'ється над вирішенням проблем неспроможної радянської економіки (і політичної системи), сперечаючись з прихильниками реформ про курс і темпи змін, цю проблему вирішують з допомогою грабежу. Службові особи старої системи приватизують економіку, поступово перетворюючи її в особисту власність і знаходячи більш ефективне застосування державним коштам і ресурсам. У цьому беруть участь всі: директори підприємств, співробітники міністерств, секретарі місцевих і регіональних відділень комуністичної партії, директори магазинів і навіть працівники КДБ.

У результаті відвідувань Радянського Союзу та з розмов з союзними і республіканськими службовими особами, стало зрозуміло, що ця неофіційна приватизація набуває безліч різних форм. Наприклад, створюються кооперативи, які паразитують на державних підприємствах і використовують їх ресурси і кошти; іншу державну власність перетворюють у спільні акціонерні компанії, котрі, в свою чергу, створюють банк. Банк купує акції, і немає ясності в тому, хто володіє компаніями.

Інші перетворювання мають більш відвертий характер. Наприклад, якийсь нещодавно створений кооператив орендує обладнання на якому-небудь державному підприємстві. Ефективніше застосування кооперативом цього обладнання дає прибуток, який можна використати для хабарів, щоб продовжувати таку практику.

Почавшись, цей процес проник у всі сфери економіки. Приміром, робітники купують перегорілі електричні лампочки у спекулянтів, а потім викручують в себе на роботі справні, замінюючи їх перегорілими. Хороші продають за цілком пристойною ціною.

Тим службовим особам, у чиїх руках ресурси і гроші, завжди вдається щось урвати. Такі дії давно були характерною рисою радянської системи. У часи Брежнєва багато урядових службових осіб фактично стали незалежними, використовуючи державні кошти для власного збагачення. Коли Горбачов прийшов до влади, він виявив, що користується не більшою владою, ніж середньовічні королі над герцогами і князями, які були свого часу ними призначені.

Гласність і перебудова прискорили розпад офіційної економіки. Хаос, викликаний неефективними реформами і послабленням центральної влади, створив для службових осіб нові можливості, щоб перетворити державні кошти в особисту власність. Кремль не в змозі зупинити цей процес. Суперечливі один одному домагання на юрисдикцію союзних, республіканських і місцевих властей перешкоджають ефективній реакції уряду на проблему власності. Втомившись від невдач і провалів офіційної системи, люди відмовляються від неї і шукають життєздатні рішення. Обов'язкові державні поставки дедалі більше ігноруються, а директори підприємств знаходять альтернативні канали розподілу. Це приводить до того, що люди ведуть себе, нібито вони володіють власністю. Ми стали свідками трансформації радянської економіки з допомогою таких же неофіційних засобів, як ті, що привели до створення приватної власності при феодалізмі.

Офіційна економіка, що прославилася своєю неефективністю і нерентабельністю, виробляє неякісну чи непотрібну продукцію заради виконання плану. Коли ж ці ресурси використовують приватні особи, вони знаходять реальну цінність. Насправді, величезний радянський «чорний ринок» зобов'язаний своїм існуванням не податкам, як це має місце в країнах з іншою економікою, а нераціональним стимулам планової економіки.

«Бізнес уїк» (США).

І ВІДКРИЙСЯ ВСЕСВІТУ

«Не можна далі всупереч природі йти, не можна собі наперекір, інакше спорожніє все довкола, заросте бур'яном, а сама людина в собі виродиться, зашолудивіє, позбудеться сил і розуму»,— казав Учитель. І як у воду дивився. Вироджуємося, шолудивіємо, і сил, і розуму позбуваємося...

Хто відчуває це — тим страшно. І ширшає коло послідовників Порфирія Іванова — людини, яка власним життям довела: тільки відновивши втрачені екологічні зв'язки з природою, можна сподіватися на винагороду — здоров'я фізичне й духовне. Звуться вони — однодумці Іванова — паршеками, мають традиційне місце зустрічі — в селі Оріхівці Лутугинського району Луганської області. Деякий час тому тут оселилися п'ятеро неформальних лідерів руху. Юрій Іванов, Петро Волошин та їхні однодумці підтримують вогнище, запалене Учителем. У безпосередньому контакті з Природою, при мінімумі життєвих потреб, вони продовжують розпочатий ним експеримент. Кожному, хто захоче ступити за поріг пізнання Істини, вони відчинять двері: заходь. Тільки — струси з ніг своїх пил буденних шляхів, звільни душу від буденних почуттів. Відкрийся Всесвіту — і він додасть тобі сил подолати труднощі, які ще мить тому здавалися нездоланними.

Місце традиційного паломництва паршеків — могила Учителя в хуторі Кондрючому Свердловського району. Цього разу їх з'їхалося з усього Союзу більше двох тисяч. І кожен з них — краплина, в якій віддзеркалюється ціла філософія. Не у всіх, хто радий би її сповідувати, є на те час і сили, але спокійніше на душі від того, що ті краплини є — живлять вони матерію нашого духу.

Марина ДЯТЛОВА,
Сергій СКИБА.
Фото
Юрія ХРОМУШИНА.

НАШ МИРНИЙ АТОМ СПОЧИВАЄ

Репортаж з могильника

Служба безпеки Запорізької атомної електростанції (ЗАЕС) довго і ретельно вивчала наші документи і фототехніку, перш ніж видати дозвіл на відвідання станції.

Ми оговтались лише перед високими дверима — воротами з грізним написом «Вхід заборонено» та знаком «Радіаційна небезпека». Стояли перед тими дверима, вже перевдягнені в білу одежу і спецвзуття, у касках.

За стіною дихав холодком небезпеки могильник радіоактивних відходів ЗАЕС.

— Заходьте, заходьте сміливіше! — почувся за нашими спинами спокійний голос Ганни Гарбузової — господарки похмурого царства тиші і спокою.

Клацнув вмикач — і ми побачили величезне прямокутне приміщення з численними «пробками», як кажуть на станції, а простою мовою — бетонних блоків товщиною від 900 до 1200 міліметрів і вагою від 1 до 4,5 тонн, які прикривають глибокі колодязі.

— Ось це і є сховище радіоактивних відходів, — каже Ганна Тарасівна.

— А де ж відходи? — спитали ми в один голос, з острахом поглядаючи на індикатор дозиметра.

— У вас під ногами — в бетонних ємкостях, прикритих «пробками».

А дозиметр мовчав, байдуже висвічуючи на електронному табло зелені цифри 0,1 мікрорентген на секунду. Під ногами була радіаційна смерть — відходи мирного, але неприрученого до кінця атома. Небезпека була поряд, а ми її не «бачили» і не реєстрували приладом, оскільки електронних дозиметрів індивідуального користування у нас не було, крім того, що був у руках дозиметриста і який вимірював рівень радіації, за словами того ж таки дозиметриста, лише з близької відстані.

Працівники станції носять «німі» нагромаджувачі і дозиметри «Д-2Р1», показники з яких не можна зняти самостійно.

Ще три роки тому член-кореспондент АН УРСР завідуючий відділенням біофізики й радіобіології Інституту ботаніки АН УРСР Д. Гродзинський попереджав на сторінках журналу «Знание — сила» № 8 за 1988 рік: «Перш за все населення повинно мати індивідуальні дозиметричні прилади (не кажучи вже про працівників станцій. — **О. К.**), як у тих же японців, котрі ходять на ринок з лічильниками й міряють радіоактивність капусти чи риби».

Радянський атом, звичайно, наймирніший у світі, і так хочеться бачити вочевидь його мирне дихання, навіть хай в імпортному, якщо своїх нема, електронному дозиметрі індивідуального користування.

— А багато «там» відходів? — звертаюся до господарки сховища, киваючи на розфарбовані в жовтий і червоний кольори голівки «пробок».

— Зовсім небагато, — заспокійливо говорить Гарбузова. — Адже станція наша молода. Звідки їм узятися? А крім того, на нашій станції впроваджено передову технологію переробки і захоронення твердих і рідких радіоактивних відходів.

— За скільки років роботи станції ви розраховуєте заповнити сховища?

— Запорізька АЕС має в експлуатації три наземні сховища для захоронення і зберігання радіоактивних відходів. Те, в якому ми зараз знаходимося, має 33 ємкості для зберігання відходів: попелу, металу, теплоізоляції, кубового залишку.

Інші сховища призначені для захоронення і зберігання високоактивних відходів.

Якщо говорити про строки заповнення сховища, то вони були розраховані на десять років. Тепер, із введенням в експлуатацію нового циклу переробки відходів, ці строки збільшуються приблизно вдвоє.

— Чи приймаєте ви для зберігання «чужі» відходи?

— Ні, чужого ми нічого не приймаємо. Крім невеликої кількості високоактивного металу з Чорнобиля, а так усе своє.

— А як чорнобильський метал опинився аж у Енергодарі, на Запорізькій АЕС?

— Після аварії в Чорнобилі вирішено було у нас заховати частину металу...

— Ким вирішено?

— Згори наказали, ми й заховали. Нам що?

— Ганно Тарасівно, громадськість Дніпропетровщини вимагає не ввозити на територію області небезпечні відходи підприємств та організацій. То чи будуть такі відходи зберігатися у ваших сховищах?

— Так, напевне. Але питання ще обговорюється і до кінця не вирішено.

— Чи є повна впевненість, що вивезене сміття «не забруднене»?

— Безперечно. Спеціальна бригада контролює сміття на радіоактивність, а потім лише дає дозвіл вивозити. Все, що ми вивозимо на міське звалище, відповідає встановленим спеціалістами нормам...

Хочеться вірити сказаному вище. Але багато радіобіологів схиляється до того, що навіть найменша доза опромінення є шкідливою... Незабаром після аварії деякі некваліфіковані медики навіть просторікували про те, що невеликі дози опромінення ледве не «корисні для організму». Можливо, через те, слухаючи нав'язливі, категоричні запевнення інженерів-атомників і медиків про надійність захисту станцій, їх нешкідливість, мінімальний вплив на навколишнє середовище, люди не вірять їм, наперед знаючи вже з чорнобильського досвіду, що все те можливе заради принципу: «Аби не було паніки».

А поки що реальністю став хоч оцей репортаж із «закритої» раніше для журналістів зони — могильника радіоактивних відходів атомної станції.

Олександр КРИВОШЕЙ.

Запоріжжя.

РИЄ ЗЕМЛЮ «БУРЕВІСНИК»

В інших країнах бережуть землю як зіницю ока. Прагнуть зберегти зелені ландшафти, одноповерхові будівлі. І тільки в нашій країні плюндрують землю, знущаються з годувальниці, як можуть.

Дотягнулися руки наших місцевих органів влади, управління капітального будівництва (УКБ) і до селищ Позняки та Осокорки. Частина хат знищена нібито «згідно» із законами і нашими заявами, які працівники УКБ вибили в літніх людей обманними драконівськими методами, залякували їх замити піском городи (що й зробили), позбавили води, світла тощо.

Щоправда, ми полегшено зітхнули, коли президія Київської Ради народних депутатів прийняла рішення № 8 від 24 липня 1990 року, яким категорично забороняється зносити власні будинки. Але працівники УКБ, й оком не моргнувши, продовжували перепис у серпні — жовтні. Ми негайно звернулися до Київради, газети «Вечірній Київ», керівництва УКБ. Надійшла зовсім невтішна відповідь від УКБ (027-3004 від 7 вересня 1990 року). А від Київради відповіді ми не одержали взагалі...

Зараз у селищі Позняки відбуваються сходки. Люди вимагають негайно припинити амбіційне свавілля, не повторювати безглуздя, що мало місце в Біличах, де нині стоять порожні хати. Проти цього активно виступають і депутати районної Ради. Однак міська Рада намагається якнайшвидше прийняти остаточне рішення з цього питання, яке аж ніяк не на користь місцевим жителям, зате на догоду керівництву заводу «Буревісник» та іншим.

Просимо Верховну Раду УРСР (листи надіслано) скасувати рішення про насильствене знесення капітальних будинків і знищення родючих садів, негайно припинити намив, який губить природу.

За дорученням жителів селища Позняки

Світлана КУРОЧКІНА, інженер Центральної тематичної експедиції Міністерства геології СРСР.

НАЧАЛЬСТВО СЛУХАЄ...

Як голові будинкового комітету мікрорайону «Водопарк», мені не раз доводилось оббивати пороги і районних, і міських начальників, щоб переконати в недоцільності, скажімо, будувати величезну автостоянку під самісінькими вікнами дитсадка чи відводити під забудову куточки природи, коли це можна зробити в іншому місці. Але начальство слухає, а робить своє.

Наведу лише один приклад байдужого ставлення до екології на Лісному масиві, зокрема у мікрорайоні «Водопарк», з боку керівництва Ватутінського райвиконкому.

На розі вулиць Шолом Алейхема і Мілютенка був невеличкий скверик з акацій, берізок і сосон. Затишний, гарний. А в ньому артезіанський колодязь. Запасний. Тут любили прогулюватися літні люди, молоді матері з немовлятами. Було там місце для розваг і дітям.

Але навесні 1989 року мешканці прилеглих до скверу будинків помітили навмисне руйнування огорожі навколо артезіанського колодязя. Згодом дізналися: тут, у сквері, планується спорудження жилого будинку, тож іде підготовка. Направили лист-протест особисто колишньому голові Ватутінської райради Андрющенку. Реакція на нього була негайною — через два дні територію скверу обгородили високим парканом, а ще через день будівельний десант «Укрхімбуду» (це йому райвиконком дозволив зводити тут будинок) викорчовував усі дерева й кущі скверу, викопав величезний котлован, до речі, поховавши в ньому ті дерева й кущі, і хутко почав закладати фундамент.

Тоді члени ради самоврядування разом з уповноваженими мешканцями навколишніх будинків з вулиць Шолом Алейхема та Мілютенка звернулися до головного архітектора Києва М. Жарикова: так і так, мовляв, що ж ви робите, навіщо знищуєте зелені сквери, створюєте тісноту більш як в утричі перенаселеному районі, на які ж екологічно несприятливі умови прирікаєте людей, котрі мають жити в новоспорудженому будинку? Адже він стоятиме над самим роздоріжжям, де вдень і вночі гуде автотранспорт, отруюючи вихлопними газами повітря.

М. Жариков пообіцяв щось придумати. І придумав... Порадив «Укрхімбуду» продати розпочате будівництво іншій організації, а саме «Водоканалбуду»...

Отакі екологічні справи в нашому мікрорайоні «Водопарк». Так «дбають» про охорону навколишнього середовища міська та районна (Ватутінська) Ради народних депутатів.

Для кого ж, цікаво, приймаються постанови і закони?

Інна ЖУК, голова будинкового комітету, секретар ради самоврядування мікрорайону «Водопарк» міста Києва.

НАШ КОМЕНТАР

12 квітня на цю тему в нашій газеті виступав Віталій Коваленко (див. «Прощавайте, Позняки?»). Але доводиться повертатися до цієї проблеми. Бо не припиняє свого поступу руйнівна машина: ламаються будиночки, нищиться природа, нівечиться родюча земля, якої стає дедалі менше.

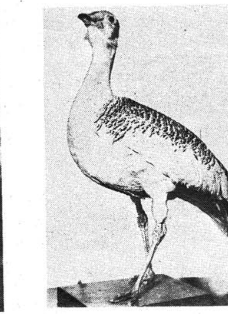
І товаришам з управління капітального будівництва, і головному архітектору Києва М. Жарикову, й іншим начальникам можна було б нагадати, що їх дії далеко не завжди відповідають духу і букві закону. Але вони й самі непогано знають деякі природоохоронні та інші акти. Знають, а продовжують робити по-своєму.

Згадаймо, як трощили добротні приватні будинки на Сирці, як палали Троєщина й Вигурівщина, як вивертали з корінням садки Красного Хутора. А тепер ось Позняки, Осокорки... І все це «для блага народу». А він ніяк не зрозуміє, скаржиться.

То, може, не треба «дбати» про народ, а робити так, як вимагає здоровий глузд?

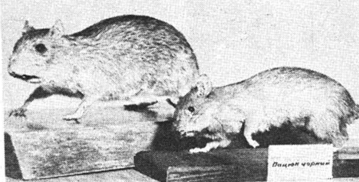
Володимир ОЛЕФІРЕНКО, спеціальний кореспондент «Голосу України».

ЧИ ЗНАЄТЕ ВИ, ЩО

- У деяких притоках Прип'яті іноді ловлять кошачу акулу. Не лякайтеся, спіймані екземпляри були завдовжки 20—25 см. Кошача акула водиться там із стародавніх часів.
- У чорнобильській зоні набагато більше дроф, ніж було раніше. Дрофа — це мисливська птаха України, вага якої сягає до 16 кілограмів. Дрофи тут були завжди, але в мізерній кількості через браконьєрство.
- Чорний пацюк, що донедавна «гостюзав» у коморах сільських жителів, на Україні, мабуть, зник. Вчені вже кілька років не можуть знайти жодного екземпляра, бо їх витіснили сірі, які агресивніші і сильніші за чорних. Сірі пацюки прийшли ще сто років тому з Азії і поки не збираються покидати нас.

Андрій КОТЛЯРЧУК, фото автора.

ПРІОРИТЕТ ЗБЛИЗЬКА

СБГОВОРЮЄМО ЗАКОН ПРО ПРІОРИТЕТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СЕЛА ТА АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ

ВЕРХОВНОЮ РАДОЮ РЕСПУБЛІКИ ПРИЙНЯТО ЗАКОН ПРО ПРІОРИТЕТНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ СЕЛА ТА АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ. ВІН УЖЕ ЖИВЕ. А ЯК ПРАЦЮЄ? ПРО ЦЕ ЙШЛА РОЗМОВА «ЗА КРУГЛИМ СТОЛОМ» З ГОЛОВОЮ ДУНАЄВЕЦЬКОГО РАЙВИКОНКОМУ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ П. ВЕРГЕЛОЮ, ГОЛОВАМИ КОЛГОСПІВ ІМЕНІ СВЕРДЛОВА І. МЕЛЬНИКОМ ТА «АВАНГАРД» М. ВАКАЛОМ, ЩО В ТУЛЬЧИНСЬКОМУ РАЙОНІ НА ВІННИЧЧИНІ.

П. Вергела. Насамперед про Закон. У розмовах з людьми на місцях, та й за моїми глибокими переконаннями вважаю, що його варто було б зробити конкретнішим і дійовішим. У попередні роки й десятиріччя ми теж приймали чимало законів і постанов. Наприклад, про збільшення виробництва цукрових буряків. Їх було понад 300. А користі ніякої!

І. Мельник. Якби прийнятий Закон виконувався, життя селянина відчутно поліпшилося б. Найголовнішим пунктом вважаю той, де йдеться про еквівалентність обміну. Адже торік ми здали не одну тисячу тонн зерна, та не отримали майже нічого. Ось і виходить економічний дисбаланс. А тим часом необхідно зводити будинки, будувати дороги, купувати техніку.

Якщо бути до кінця відвертим, то новий Закон нам поки що не дав нічого. Селянина обдурювали й обкрадали в усі часи. Адже нема йому ні нормального житла, ні дороги, ні освітлення, ні води, ні лазень. А як на сьогодні, то й кирзаків чи фуфайки.

М. Вакало. Новий Закон вперше відповів на низку питань з селянського життя. Осмислені й затверджені всі форми власності на селі. Це й колективне, й орендне, й фермерське господарювання. Візьмемо для прикладу нашого фермера Г. Стецюка. Якщо в середньому по колгоспу надоюємо від корови по 2750 кілограмів молока, то на фермі Григорія Дем'яновича одержано торік удвічі більші надої. На заощадження сім'ї зведено механізований корівник. З часом на їхні ж гроші буде прокладено до ферми дорогу з твердим покриттям, зведено сучасний будинок для сім'ї тваринників. Троє людей обслуговують цілу ферму, здають колгоспові готову продукцію, розраховуючись з ним за корми й електроенергію. Звичайно, було б краще, аби фермер здавав свою продукцію безпосередньо споживачеві — молокозаводу, магазину, а не колгоспу.

Добре починання завжди знаходить послідовників. Родини І. Дубія та О. Буданцева взяли орендний підряд на відгодівлю молодняка великої рогатої худоби і справляються зі своїми обов'язками значно ліпше інших колгоспників. А сім'я Буданцевих підрядилася ще й вирощувати дві тисячі качок і п'ятсот гусей.

Наше господарство вперше почало здавати надпланову продукцію на інвалютні карбованці. Замовили фінський комбайн «Сампо» для збирання проса й насіння багаторічних трав. Бо вітчизняні «Дон», «Єнісей» і «Нива» під час збирання культур допускають 30—40 відсотків втрат. Або ж візьмемо унікальну сівалку фірми «Акард». Завдяки їй вдвічі підвищується врожайність цукрових буряків, овочів, інших культур. На жаль, інформаційні служби Держагропрому дуже погано інформують про сільськогосподарську техніку зарубіжних фірм.

І. Мельник. Звичайно, виходити на прямі контакти із зарубіжними фірмами дуже важко, а то й неможливо. Наша продукція вже експортується, але валюти ще мало. Хотілося б придбати, скажімо, імпортну лінію для плодоконсервного заводу.

Уже декілька років користуємося морально застарілою буряковою сівалкою західнонімецької фірми і одержуємо значно вищі врожаї, ніж на тих полях, де застосовували вітчизняні агрегати. Тут сходи дружніші, обробіток і збирання буряків проводити набагато легше.

М. Вакало. Роками ми ретельно виконували держпоставки, а натомість позбавлені підсобних галузей. Відроджувати все це не просто, бо ж не повернеш наших дідів-прадідів — справжніх господарів землі. Однак сьогодні уже маємо свій млин, круп'яний і деревообробний цехи, пилораму, зводимо олійницю, цех переробки фруктів і цех народних промислів.

П. Вергела. А скільки шкоди завдали об'єднання і роз'єднання господарствам району? Почали роз'єднувати. Отож, і в нашому районі було 31 господарство. Тепер — 44. З власної практики бачу, що створення середніх селянських господарств має свої переваги. За винятком тих, що як працювали погано, так і продовжують залишатися вбогими.

О. Сугак. Сьогодні багато розмов на найрізноманітніших рівнях про негативні явища, породжені колективізацією. Про те, що всі ці роки землеробів, правду кажучи, визискували. Чи не трапиться те ж саме з орендарями, фермерами й землею як власністю?

І. Мельник. Фермерство й орендаторство ще не стали масовими. Якщо взяти наше господарство, то окреслилися тільки чотири орендні колективи: два рільничі, городницький і сім'я пасічників. Без перебільшення скажу: ці люди працюють з душею, і продуктивність праці тут у три-чотири рази вища, ніж у колгоспників, які звикли до поденщини. Словом, люди працюють з повною віддачею: застосовують прогресивну агротехніку, добирають сорти, що відповідають нашим грунтово-кліматичним умовам. А якщо взяти городників-орендарів, то за колгоспними нормами на той же обсяг роботи потрібно вдвічі більше людей. За моїми глибокими переконаннями, землю в оренду необхідно віддавати не на чотири-п'ять років, а набагато довше.

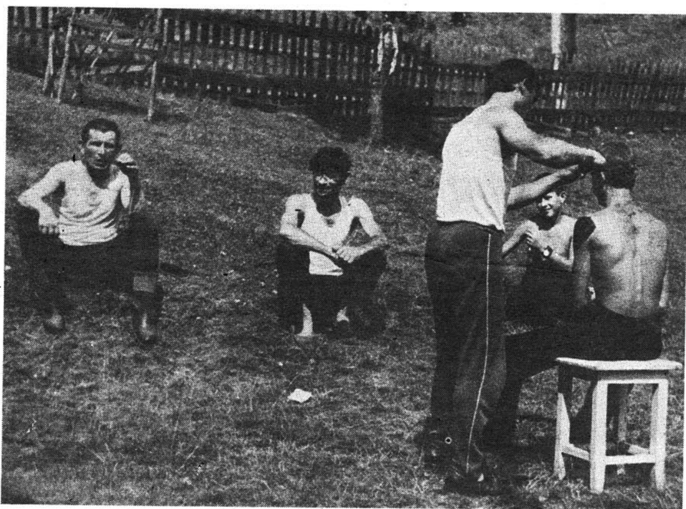
М. Вакало. Колективні господарства ще збережуться. Нині небагато знайдеться бажаючих, щоб узяти по 20—30 гектарів землі. Це передусім тому, що техніка непомірно дорога, а малогабаритної взагалі немає. Ось чому сьогодні ранувато говорити про повністю відокремлені селянські господарства. Не слід вважати, що голови колгоспів визискувачі. Гадаю, саме вони згодом стануть справжніми орендарями й фермерами.

П. Вергела. Це проблема більше психологічна, ніж економічна. Наша ідеологія будувалася таким чином, що впродовж багатьох років ми виступали проти будь-яких форм власності, зокрема, й на землю. Якщо ми хочемо прийняттям одного закону все це перевернути в світогляді селянина, довести йому, що Верховна Рада робить його повновладним господарем, то необхідно відверто сказати: досягнути цього буде не просто. У селянина немає віри в те, що, якщо він отримає землю, за кілька років відродить її, то вона залишиться в нього.

Теза про передачу землі державою на вічне користування колгоспам дуже важко сприймалась усі ці роки. І мені надзвичайно важко було, як колишньому голові колгоспу, пояснювати селянам, що ми лише відповідаємо за цю землю, проте вона не наша. З прийняттям законів про власність, про землю, гадаю, люди не відразу її розбиратимуть, бо над ними тяжіє та скептична думка, що навіть на тому світі земля не належить їм. Чимало схильних до розпродажу землі кожному бажаючому. Вважаю, що землю потрібно давати для користування, але тільки тим, хто хоче й може на ній працювати.

Розмову записав Олександр СУГАК, журналіст.

Неділя. Сільський перукар. Фото Ярослави САВЧИНИ.

З аграрної пошти

ПРИТИХЛИЙ ПІДРЯД

Мова колись була про підряд, а тепер уже затихла. За підрядними ланками можна закріплювати землю, техніку. Вони повинні знати, що буде висіватись та висаджуватись на закріплених за ними площах, тому заздалегідь матимуть можливість подумати про внесення необхідних добрив та правильний їх агротехнічний обробіток. Люди повинні знати, яка частка доходу від зібраного врожаю належатиме їм, мати найбільше право у виборі голови колгоспу, у визначенні йому обов'язків та зарплати залежно від доходу, одержаного підрядними ланками.

Якщо в ланці тваринників потрібний зоотехнік, то його зарплата повинна залежати від надою молока, від приросту в тваринництві, від формування стада, від ведення навозного господарства. Тобто, підрядні ланки, разом з обраним керівником колгоспу, повинні розв'язувати питання, хто справді необхідний для сільськогосподарського виробництва. Правда, в селах можуть з'явитись вільні руки, то можна подумати над організацією нових виробничих об'єктів: цегельних заводів, невеличких заводів для переробки овочів, фруктів та іншої сировини. Тобто, стоїть питання пошуків більш ефективних виробничих структур.

Володимир МАТВІЙКО.
Полтавська область.

Є І ТАКА АСОЦІАЦІЯ

Республіканську асоціацію «Укргрунтозахист» створено при Держагропромі УРСР.

Новостворена організація покликана формувати в республіці єдину науково-технічну політику по підвищенню родючості грунтів і захисту рослин, організовувати розробки екологічно безпечного використання хімічної та біологічної продукції, контролюватиме її якість, виконуватиме на договірній основі з господарствами комплекс агрохімічних робіт згідно з вимогами контурно-меліоративної системи землеробства.

Валерій ЯСИНОВСЬКИЙ, керівник групи інформації Держагропрому УРСР.

АЗОВСЬКЕ СИДІННЯ

«АЗОВСЬКЕ «СИДІННЯ» — ОСТАННЯ ГЛАВА ІСТОРИКО-ПУБЛІЦИСТИЧНОГО НАРИСУ «КОЗАЦТВО — ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇНИ». «ГОЛОС УКРАЇНИ» І ДАЛІ ПУБЛІКУВАТИМЕ МАТЕРІАЛИ ПІД РУБРИКОЮ «ВІЙСЬКОВА ІСТОРІЯ». НАСТУПНІ ТЕМИ РУБРИКИ — «БОГДАН ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ», «МАКСИМ КРИВОНІС», «СІЧОВІ СТРІЛЬЦІ», «УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНСЬКА АРМІЯ».

Олена АПАНОВИЧ

Козацтво - збройн

З самого початку створення донського козацтва, яке сформувалося пізніше запорозького, між ними встановлюються тісні зв'язки. Українські і російські козаки мали схожі соціально - економічний лад і військову організацію. І запорожці, і донці були вільними втікачами, які не хотіли далі терпіти феодально-кріпосницького гніту. Донці заселили, освоїли, обжили південні землі Росії, спустошені татарськими набігами.

Складні своєрідні умови заселення Донського краю нагадували характер заселення запорізьких земель. Оселившись на великому неспокійному прохідному шляху, що зв'язував Європу з Азією, донці змушені були із зброєю в руках відстоювати своє право на життя, на працю. Вони, як і запорожці, створювали в глухих, прихованих і зручних для оборони місцях, на стрімких берегах річок або на островах опорні військові пункти-поселення — «городки». «Городки» з часом стали осередками колонізації і перетворилися в «станиці» — своєрідні адміністративно - територіальні одиниці.

Згодом сформувалося Донське Військо — могутня військова організація, що, як і Запорозьке Військо, було нерозривно пов'язано з землею, з хліборобською працею. Оскільки це була вільна праця і землею володів той, хто на ній працював, то й виробилися навички справді творчої, ретельної і копіткої землеробської праці.

Небезпечне сусідство з агресивними ордами, постійна потреба в обороні, захисті рідного краю підносили Донське Військо, як і Запорозьке, до високого рівня бойового мистецтва.

Московська держава була зацікавлена в діяльності донського козацтва по захисту своїх південних кордонів від турецько - татарського наступу і підтримувала його. Донські козаки одержували щорічне «царське жалування» — вогнепальні приладдя (свинець, порох, ядра, гармати, пищалі), а також хліб і сукно. Уряд Московської держави визнавав своєрідний устрій донського козацтва і, по суті, не втручався у його внутрішнє життя.

Козацькі землі мали статус союзних земель Московської держави. Зносини з Донським військом відбувалися через Посольський приказ. Царський уряд відправляв на Дон своїх посланців на чолі з воєводою.

Водночас волелюбний Дон був привабливим місцем для закріпаченого селянства Московської держави. Відсутність там кріпацтва, свобода від обтяжливих податків і повинностей, козацькі права і вольності змушували тікати на донські козацькі вільні землі селян, які рятувалися від феодального гноблення. На противагу Московському центральному урядові, який постійно переслідував утікачів, наріжним принципом козацького права був звичаєвий закон — «с Дону выдачи нет». За цим законом кожний, хто переступав кордон землі Війська Донського, ставав вільним козаком. Тому в історії взаємовідносин Донського Війська і Московської держави було чимало зіткнень, протистоянь, протиріч. Обурені вимогами воєвод видати втікачів, донські козаки часто вбивали московських посланців. Козаки піднімали селян всієї країни на повстання і козацько-селянські війни під проводом Разіна, Булавіна, Пугачова потрясали Московську державу, а потім Російську імперію.

Українські козаки завжди допомагали російським побратимам у їхніх битвах з царськими військами. Зі свого боку, донські козаки за першим закликом Запорозького Війська поспішали на допомогу йому в усіх національно-визвольних війнах з шляхетською Польщею.

Запорожці і донці підтримували незалежні, самостійні і дружні відносини між собою навіть і в той час, коли Росія і Польща перебували в стані війни.

Звичайним явищем вважалося перебування донців на Січі, а запорожців — на Дону. Тут і там не існувало будь-яких обмежень щодо тривалості і кількості перебування. І запорожці, приходячи на Дон, і донці — на Запорожжя, потрапляли в споріднене для себе середовище.

Українські і російські козаки виконували історичну місію захисту рідного краю від наступу іноземних загарбників — Османської імперії і Кримського ханства. Більшість своїх походів, особливо 20—40 років XVII сторіччя, запорозькі козаки починали разом з донцями із Запоріжжя або з Дону. Їх збиралося від кількох десятків до багатьох тисяч. Спільні морські рейди на Чорне та Азовське море та походи до Криму — суходолом. Доном і морем. Нападу зазнавав і могутній Трапезунд (відомі об'єднані походи донців і запорожців 1615-го, 1623-го, 1626-го та двічі 1631-го року), і Синоп (донці й запорожці атакували його 1615-го, 1623-го, 1632-го та інших років), і Різа (наступ донців і запорожців 1621-го, 1627-го, наступних років). Не раз відчував на собі козацьку силу й Константинополь. У Криму запорожці та донці загрожували Кафі, Старому Кримові, Карасу Базару, Балаклаві, Керчі та багатьом татарським улусам. Особливо непокоїла козаків твердиня Османської імперії на Дону — Азов.

1471 року турки перетворили це слов'янське місто у свій військовий форпост для наступу на Московську державу й заступили козакам вихід до берегів Азовського моря. До того ж це був своєрідний ключ до Північного Кавказу, Поволжя та й усього Сходу. Тому 1593 року запорожці і донці зробили першу спробу спільно захопити цю фортецю. У наступні десятиліття вони не припиняли спроб здобути це місто. Навесні 1637 року запорозькі й донські козаки розпочали нову боротьбу за Азов. «Повість про здобуття Азова» XVII століття, яка подає історично правдиву картину боїв за турецьку фортецю, повідомляє, що задум про цей похід виник раніше. Впродовж зими 1636 — 1637 років кілька разів збиралося військо на Монастирському озері й докладно обговорювало майбутній похід. У повісті підкреслено, що тут у нарадах брали участь і запорозькі козаки.

Разом з донцями до походу готувалися й запорожці, які перебували на Дону. Усього виступили чотири тисячі запорожців, а також яїцьких та терських козаків.

Спроба подолати фортецю приступом у середині квітня не мала успіху. Це примусило взяти місто в облогу. Козацьке командування розділило своє військо на чотири полки. Кожен з них обрав собі полковника та осавула. Добре знаючи фортифікаційне мистецтво, козаки, а надто запорожці, уміло штурмували ворожі укріплення. Впродовж трьох тижнів навколо фортеці були споруджені рови, підготовлені підкопи під мури, зроблені плетені тури й засипані землею. Під цим прикриттям козаки близько підійшли до міста.

Наприкінці четвертого тижня, завершивши підкоп, запорожці заклали під фортецю порохову міну. 18 червня 1637 року злетів у повітря найнепохитніший мур Азовської фортеці. Могутня стіна впала і накрила турків. Серед них зчинився переляк. Крізь пролом ввірвалися запорозькі й донські козаки під проводом отамана Михайла Татаринова. Гарнізон і мешканці міста оборонялися до кінця. Нарешті турецькі лави схитнулися й почали тікати. Майже десять верстов переслідували козаки турків, розігнавши рештки чотирьохтисячного азовського гарнізону.

Фортеця Азов стала козацькою. І відтоді почалося п'ятирічне козацьке володіння цією султанською твердинею, яке закарбувала історія під назвою Азовського «сидіння».

Перемога козаків викликала лють у султана. Царський уряд категорично відмовився прийняти здобуте місто на Дону у своє підданство й надіслати туди постійний гарнізон, бо це означало б оголошення війни Туреччині, на що цар не міг зважитися. І він блюзнірськи доводив світові свою непричетність до захоплення Азова козаками. Мовляв, вони зробили це з власної ініціативи, «без государевого повеління». Насправді ж упродовж п'ятирічного азовського «сидіння» російський уряд допомагав козакам. До Азова щоразу у збільшених розмірах надсилали «царське жалування», воєводи прикордонних міст вільно пропускали «торгових та охочих людей» з товарами та харчами.

В Азові почали розвиватися ремесла, торгівля. Припливали купецькі судна з Тамані, Темрюка, Керчі, Кафи, з далекої Персії. Якорилися навіть турецькі кораблі, навантажені одягом, сап'яном, чобітьми, кинджалами та іншою зброєю, борошном, шафраном, овочами, часником тощо.

Увесь час «сидіння» зростала кількість запорозьких козаків у Азові. Вони спільно відновили фортифікаційні споруди, маючи на меті тут осісти, стати незалежними від царського уряду і відвоювати у ворога Темрюк, Керченську протоку й вийти до Чорного моря.

Султан прагнув будь-що повернути Азов. Був задум водночас ударити з суші і моря. Кримський хан мав зібрати не тільки свої, а й ногайські орди, а також залучити до бою гірських черкесів. Наприкінці липня 1638 року підступили до Азова передові загони ворожих військ, а першого серпня вони розпочали облогу фортеці. Місто трималося впродовж трьох місяців. Мешканці Азова билися героїчно й відганяли нападників. Проте були великі втрати в людях. Вичерпалися набої й харчі. Замість фортечних мурів залишилися руїни. Занепала торгівля. Султанський уряд, готуючись до нового наступу на Азов, зміцнив Темрюк, Керч, Тамань, Перекоп.

Турецький уряд зробив спробу без зброї повернути собі Азов. Козакам запропонували величезну суму грошей і на додаток безвідплатне відпущення бранців. Цю пропозицію обговорювали на військовій раді в Азові, де запорозькі козаки мали рівне право з побратимами-донцями. З почуттям гідності було висловлено одностайну відмову. «Буде вам, кримському й азовському царям,

Азов міст...
його тако...
ми своїми...
кров'ю».

Наступ...
влітку тур...
долом і м...
Азова та ...
гу. Як за...
пом посил...
ві наскок...
невдовзі п...
танських ...
безприкла...
на шести...
кого гарні...
кі полчищ...
же в 20 р...
дуючим к...
під час об...
військови...
сильєв. ...

Турець...
використо...
пішних бо...
бувало ...
кий ва...
теці. ...

гармат в...
ня та пр...
ку ар...
заки ...
підкопи, ...
гармати ...
Коли зах...
рог, то ко...
якісь спе...
називали ...
чи весь ...
зацькі па...
лади, де р...
знешкод...
са спра...
на. Е...
єдзин ...
то турец...
креслюва...
порожців...
«Будучи ...
ми, ...
бити мін...
з допомо...
лою чов...
кожен на...
глиблюва...
висадити...
було нем...

Намар...
ські війс...
ти Азов...

(Закінчення. Початок у №№ 41, 51, 56, 75, 81, 95).

…али статус
… Московсь-
…носини з
…м відбува-
…ський при-
…яд відправ-
… посланців
…о.
…юбний Дон
… місцем для
…янства Мос-
…и. Відсут-
…ва, свобо-
…х податків
…зацькі пра-
…ушували ті-
…козацькі ві-
… які рятува-
…ного гноб-
…вагу Мос-
…нтральному
…стійно пере-
… наріжним
…ького права

ку), і Синоп (донці й запорожці атакували його 1615-го, 1623-го, 1632-го та інших років), і Різа (наступ донців і запорожців 1621-го, 1627-го, наступних років). Не раз відчував на собі козацьку силу й Константинополь. У Криму запорожці та донці загрожували Кафі, Старому Кримові, Карасу Базару, Балаклаві, Керчі та багатьом татарським улусам. Особливо непокоїла козаків твердиня Османської імперії на Дону — Азов.

1471 року турки перетворили це слов'янське місто у свій військовий форпост для наступу на Московську державу й заступили козакам вихід до берегів Азовського моря. До того ж це був своєрідний ключ до Північного

…зігнавши рештки чотирьохтисячного азовського гарнізону.

Фортеця Азов стала козацькою. І відтоді почалося п'ятирічне козацьке володіння цією султанською твердинею, яке закарбувала історія під назвою Азовського «сидіння».

Перемога козаків викликала лють у султана. Царський уряд категорично відмовився прийняти здобуте місто на Дону у своє підданство й надіслати туди постійний гарнізон, бо це означало б оголошення війни Туреччині, на що цар не міг зважитися. І він блюзнірськи доводив світові свою непричетність до захоплення Азова козаками. Мовляв, вони зробили це з власної ініціативи, «без государевого повеління». Насправді ж упродовж п'ятирічного азовського «сидіння» російський

Азов місто потрібне, а ви його також добувайте, як і ми своїми головами та своєю кров'ю».

Наступного, 1641, року влітку турецькі війська суходолом і морем підійшли до Азова та взяли його в облогу. Як завжди, перед наступом посилилися спустошливі наскоки ханських орд, які невдовзі приєдналися до султанських військ. Почалася безприкладна героїчна оборона шеститисячного козацького гарнізону, який турецькі полчища переважали майже в 20 разів. Головнокомандуючим козацького війська під час облоги був донський військовий отаман Наум Васильєв.

Турецьке командування, використовуючи досвід успішних боїв за Багдад, спробувало [illegible]сипати [illegible]летенський ва[illegible]ящий за[illegible]и фортеці, щоб обстр[illegible]вати з

могою драбин, які приставляли до фортечних мурів. Козаки, що весь час чатували на мурах, обстрілювали ворога, скидали на нього згори каміння, палаючі смолоскипи, заливали киплячою смолою, розхитували драбини і разом з воїнами штовхали додолу. Козаки не допускали й того, щоб ворог, обстрілюючи гарматними ядрами, пробивав фортечні мури. В тих місцях, куди влучав ворог, козаки ставили «коші» (так називали запорожці фортифікаційні споруди, в донців це — «ізби»), заповнені землею, і в них застрявали ядра.

Після першої невдачі поновити вал, який козаки зруйнували, турецькі паші наказали спорудити новий. Керували фортифікаційними роботами італійці, французи, венеціанці, яких залучив турецький уряд.

У цей час на допомогу обложеному Азову надійшли чотири тисячі запорозьких козаків на 40 чайках. Їх зустріли турки гарматним вогнем, який не давав можливості навіть підійти близько до фортеці. У бою запорожці втратили понад тисячу чоловік, як стверджує Евлія-Ефенді. І тут же переповідає про надзвичайну винахідливість запорожців, які знайшли спосіб пробратися до фортеці. «Незважаючи на велику пильність, — засвідчує Евлія-Ефенді, — багато невірних козаків зуміли проникнути до фортеці, стрибаючи, роздягнувшись, у Дон і пливучи під водою на спині з очеретиною в роті. Зброю й амуніцію вони складали у шкіряні мішки, які тягли за собою пливучи і так підтримували фортецю». Коли турки побачили це, то вони поставили в річці часто-

магалися пот…
до окопів коз…
лами розчав…
дозорці знай…
гою своїх «…
копи і у вуз…
проходах зни…
чарів.
Переконав…
гатися з коз…
війні неможл…
ву застосув…
Тепер вогон…
спрямували …
ріплення, де …
ки. Летіли …
вогняні ядр…
німецькими …
Гинуло ба…
Азову. Але …
лася.
Коли й цей…
не зламав ко…
паші кинули …
тривав чотир…
гони загальн…
близько 10 …
Билися ціли…

…ПАНОВИЧ

…ОЗАЦТВО — ЗБРОЙНІ СИЛИ УКРАЇН…

…акон — «с
…т». За цим
… хто пере-
…млі Війська
… вільним ко-
…орії взаємо-
…ого Війська і
…жави було
… протисто-
…бурені вимо-
…ати втікачів,
…асто вбивали
…анців. Коза-
…ян всієї кра-
… і козацько-
…ід проводом
…, Пугачова
…вську дер-
…сійську ім-
…
…заки завжди
…йським по-
…х битвах з
…ками. Зі сво-
… козаки за
…м Запорозь-
…спішали на
… усіх націо-
…их війнах з
…льщею.
…донці підтри-
…ні, самостій-
…сини між со-
…й час, коли
… перебували
…
…ищем вважа-
…я донців на
…ців — на
… не існувало
…жень щодо
…ькості пере-
…ожці, прихо-
…донці — на
…апляли в спо-
… середовище.
…російські ко-
…и історичну
…ідного краю
…емних загарб-
…ської імперії
…ства. Біль-
…ів, особливо
…VII сторіччя,
…ки починали
… із Запоріж-
… Їх збиралося
…ятків до ба-
…пільні морсь-
…не та Азовсь-
…ди до Криму
… Доном і мо-
…знавав і мо-
…унд (відомі
…и донців і за-
…го, 1623-го,
… 1631-го ро-

Кавказу, Поволжя та й усього Сходу. Тому 1593 року запорожці і донці зробили першу спробу спільно захопити цю фортецю. У наступні десятиліття вони не припиняли спроб здобути це місто. Навесні 1637 року запорозькі й донські козаки розпочали нову боротьбу за Азов. «Повість про здобуття Азова» XVII століття, яка подає історично правдиву картину боїв за турецьку фортецю, повідомляє, що задум про цей похід виник раніше. Впродовж зими 1636 — 1637 років кілька разів збиралося військо на Монастирському озері й докладно обговорювало майбутній похід. У повісті підкреслено, що тут у нарадах брали участь і запорозькі козаки.

Разом з донцями до походу готувалися й запорожці, які перебували на Дону. Усього виступили чотири тисячі запорожців, а також яїцьких та терських козаків.

Спроба подолати фортецю приступом у середині квітня не мала успіху. Це примусило взяти місто в облогу. Козацьке командування розділило своє військо на чотири полки. Кожен з них обрав собі полковника та осавула. Добре знаючи фортифікаційне мистецтво, козаки, а надто запорожці, уміло штурмували ворожі укріплення. Впродовж трьох тижнів навколо фортеці були споруджені рови, підготовлені підкопи під мури, зроблені плетені тури й засипані землею. Під цим прикриттям козаки близько підійшли до міста.

Наприкінці четвертого тижня, завершивши підкоп, запорожці заклали під фортецю порохову міну. 18 червня 1637 року злетів у повітря найнепохитніший мур Азовської фортеці. Могутня стіна впала і накрила турків. Серед них зчинився переляк. Крізь пролом ввірвалися запорозькі й донські козаки під проводом отамана Михайла Татаринова. Гарнізон і мешканці міста оборонялися до кінця. Нарешті турецькі лави схитнулися й почали тікати. Майже десять верстов переслідували козаки турків, ро-

уряд допомагав козакам. До Азова щоразу у збільшених розмірах надсилали «царське жалування», воєводи прикордонних міст вільно пропускали «торгових та охочих людей» з товарами та харчами.

В Азові почали розвиватися ремесла, торгівля. Припливали купецькі судна з Тамані, Темрюка, Керчі, Кафи, з далекої Персії. Якорилися навіть турецькі кораблі, навантажені одягом, сап'яном, чобітьми, кинджалами та іншою зброєю, борошном, шафраном, овочами, часником тощо.

Увесь час «сидіння» зростала кількість запорозьких козаків у Азові. Вони спільно відновили фортифікаційні споруди, маючи на меті тут осісти, стати незалежними від царського уряду і відвоювати у ворога Темрюк, Керченську протоку й вийти до Чорного моря.

Султан прагнув будь-що повернути Азов. Був задум водночас ударити з суші і моря. Кримський хан мав зібрати не тільки свої, а й ногайські орди, а також залучити до бою гірських черкесів. Наприкінці липня 1638 року підступили до Азова передові загони ворожих військ, а першого серпня вони розпочали облогу фортеці. Місто трималося впродовж трьох місяців. Мешканці Азова билися героїчно й відігнали нападників. Проте були великі втрати в людях. Вичерпалися набої й харчі. Замість фортечних мурів залишилися руїни. Занепала торгівля. Султанський уряд, готуючись до нового наступу на Азов, зміцнив Темрюк, Керч, Тамань, Перекоп.

Турецький уряд зробив спробу без зброї повернути собі Азов. Козакам запропонували величезну суму грошей і на додаток безвідплатне відпущення бранців. Цю пропозицію обговорювали на військовій раді в Азові, де запорозькі козаки мали рівне право з побратимами-донцями. З почуттям гідності було висловлено одностайну відмову. «Буде вам, кримському й азовському царям,

гармат внутрішні укріплення та придушувати козацьку ар[illegible]рію у [illegible]еці. Козаки [illegible]били по[illegible]и-чотири підкопи, спрямовували на вал гармати і розбивали його. Коли захотів підкопатися ворог, то козаки застосовували якісь спеціальні прилади, які називали «слухами». Ходячи весь час уздовж рову, козацькі патрулі виявляли місця, де робилися підкопи і знешкоджували їх. Почалася справжня мінна війна. Евлія-Ефенді, муедзин головнокомандуючого турецькими силами, підкреслював винахідливість запорожців, які вдавалися навіть до підводного мінування. «Будучи вправними мінерами, [illegible] не пере[illegible]ять робити міни навіть під річкою, з допомогою намащених смолою човнів... У відповідь на кожен наш підкоп невірні заглиблювалися під землю і висадити їх у повітря міною було неможливо».

Намарно султанські і ханські війська намагалися взяти Азов приступом за допо-

«Спорудили вал яничари, — розповідається у «Повісті про Азов», — у висоту вище Азова-міста, а широта — як кинути на неї двома каменями». На цьому широкому валу турки розмістили артилерію і всю піхоту, близько 80 тисяч яничарів, а до них приєднали ще і ногайську орду, яку попередньо зсадили з коней.

Артилерійський обстріл не припинявся «й годину». Били по фортеці «безперестану вдень і вночі». «16 днів і ночей, — розповідають очевидці, — од гармат їхніх страшний грім стояв і вогонь і дим ішов од них до неба».

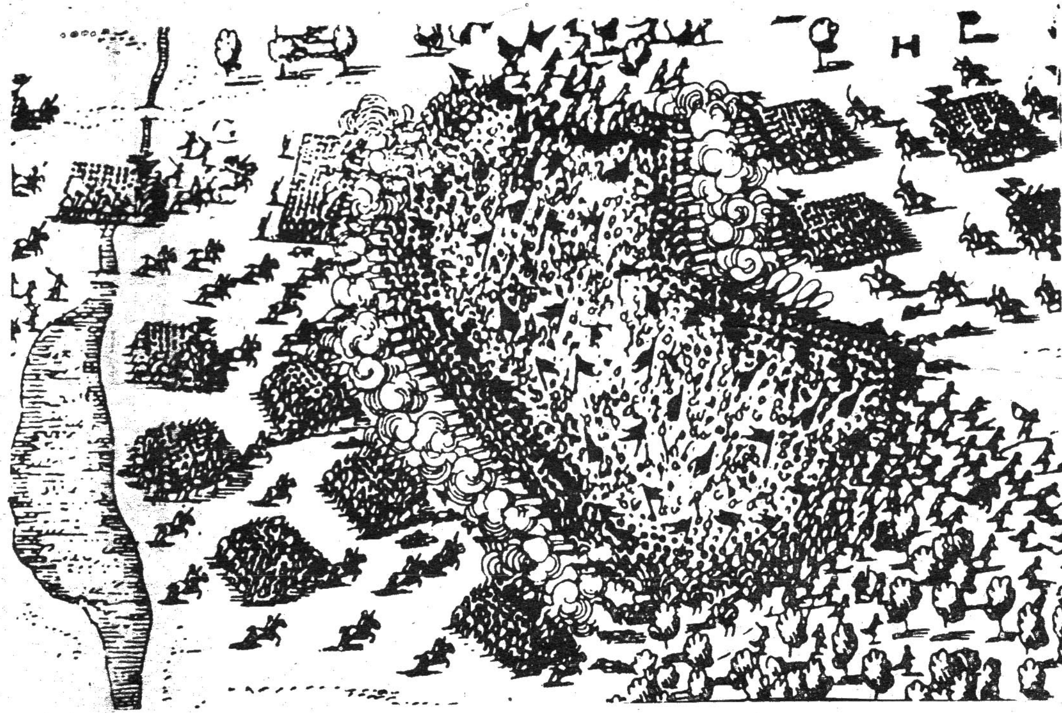
Козацькі гармати не мовчали. На сьомий день цієї стрілянини в проломи продерлися турки й поставили на стіні зелений прапор османів. Помітивши це, козаки вмить кинулися на турків, поскидали їх із стіни, причавивши ще й важкими кошами із землею. Однак деякі яничари втрималися на стіні, і в семи місцях майоріли турецькі прапори.

кіл, перегородивши Дон так, що й риби не проникали крізь нього.

На шістнадцятий день безперервний вогонь турецької артилерії зруйнував мури азовських укріплень. «Всі наші азовські укріплення, — писав автор «Повісті про Азов», — стіни й вежі всі, і церква Предтечі, й палати, всі до єдиної розбили в нас до самого підніжжя».

Козаки ховалися за кошами в укріплених окопах. Під ворожим валом вони викопали «покій великий і двори собі потайні великі поробили». Звідти козаки підвели 28 підкопів під турецький табір. Коли спускалася ніч та загасали табірні вогнища і все окутувала темрява, виходили козаки із своїх підземних переходів, нападали на турецькі війська.

Турки хотіли використати досвід козаків («підкопні мудрощі», «осадні промисли»), щоб і собі розгорнути підземну війну. Від свого табору вони провели 17 підкопів просто під фортецю, на-

на заміну ст…
ни. «Ні на …
дають нам с…
єю невтомніс…
— скарживо…
про Азов».
Справді, …
заків, які за…
ми, не мали…
дилося захи…
і вночі, без…
чинку. Той …
нює: «Від т…
та від всіля…
злигоднів та…
людських тр…
хвороби лют…
ги під нами…
руки наші …
нас, од утом…
чать, від без…
лянини очі н…
рохом, язик…
наших бусу…
ти не ворухн…
силля, не м…
своєї зброї …
ємо себе ми…
во».
Думали з…
ські козаки, …
усім їм гол…
класти. Тож…
ни один з о…
«Почали вж…
козаки, зав…
усе велике …
розьке люте…
тися».
І все ж …
козаки на ц…
доволі вда…
надлюдська …
межна хороб…
йна завзятіс…
бобонний ст…
мандування …
ну військову…
ше було ви…
«Здобуття …
ся неможли…
валих нарад…
сти остан…
штурм форт…
А перед …
ли ще одну …
козаків. Ви…
стріли із «п…
пропонувал…
за викуп. Р…
нованого ви…

ГОЛОС України

ртрібне, а ви
обувайте, як і
вами та своєю

1641, року
і війська сухо-
підійшли до
и його в обло-
, перед насту-
я спустошли-
ських орд, які
налися до сул-
ьк. Почалася
ероїчна оборо-
чного козаць-
, який турець-
реважали май-
Головнокоман-
ького війська
був донський
ман Наум Ва-

командування,
и досвід ус-
Багдад, спро-
ти ...летенсь-
за...ри фор-
стр...вати з

могою драбин, які приставляли до фортечних мурів. Козаки, що весь час чатували на мурах, обстрілювали ворога, скидали на нього згори каміння, палаючі смолоскипи, заливали киплячою смолою, розхитували драбини і разом з воїнами штовхали додолу. Козаки не допускали й того, щоб ворог, обстрілюючи гарматними ядрами, пробивав фортечні мури. В тих місцях, куди влучав ворог, козаки ставили «коші» (так називали запорожці фортифікаційні споруди, в донців це — «ізби»), заповнені землею, і в них застрявали ядра.

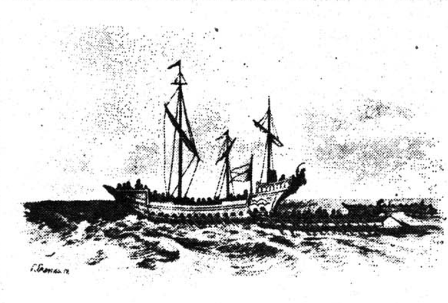
Після першої невдачі поновити вал, який козаки зруйнували, турецькі паші наказали спорудити новий. Керували фортифікаційними роботами італійці, французи, венеціанці, яких залучив турецький уряд.

У цей час на допомогу обложеному Азову надійшли чотири тисячі запорозьких козаків на 40 чайках. Їх зустріли турки гарматним вогнем, який не давав можливості навіть підійти близько до фортеці. У бою запорожці втратили понад тисячу чоловік, як стверджує Евлія-Ефенді. І тут же переповідає про надзвичайну винахідливість запорожців, які знайшли спосіб пробратися до фортеці. «Незважаючи на велику пильність, — засвідчує Евлія-Ефенді, — багато невірних козаків зуміли проникнути до фортеці, стрибаючи, роздягнувшись, у Дон і пливучи під водою на спині з очеретиною в роті. Зброю й амуніцію вони складали у шкіряні мішки, які тягли за собою пливучи, і так підтримували фортецю». Коли турки побачили це, то вони поставили в річці часто-

магалися потай продертися до окопів козаків і своїми силами розчавити їх. Однак дозорці знайшли за допомогою своїх «слухів» всі підкопи і у вузьких підземних проходах знищили тисячі яничарів.

Переконавшись, що змагатися з козаками в мінній війні неможливо, турки знову застосували артилерію. Тепер вогонь гармат вони спрямували на земляні укріплення, де засіли захисники. Летіли якісь особливі вогняні ядра, виготовлені німецькими спеціалістами. Гинуло багато захисників Азову. Але фортеця трималася.

Коли й цей обстріл шанців не зламав козаків, турецькі паші кинули на штурм, який тривав чотирнадцять діб, загони загальною чисельністю близько 10 тисяч яничарів. Билися цілий день. Вночі їм

...і сили України

...ні укріплен-
...вати козаць-
...еці. Ко-
по...и-чотири
вували на вал
бивали його.
ідкопатися во-
застосовували
і прилади, які
ками». Ходя-
довж рову, ко-
виявляли міс-
ся підкопи і
їх. Почала-
мінна вій-
Ефенді, му-
юкомандуючо-
силами, під-
хідливість за-
вдавалися на-
ого мінування.
ними мінера-
ре...ть ро-
ть під річкою,
мащених смо-
відповідь на
оп невірні за-
під землю і
повітря міною
».
танські і хан-
магалися взя-
упом за допо-

«Спорудили вал яничари, — розповідається у «Повісті про Азов», — у висоту вище Азова-міста, а широта — як кинути на неї двома каменями». На цьому широкому валу турки розмістили артилерію і всю піхоту, близько 80 тисяч яничарів, а до них приєднали ще і ногайську орду, яку попередньо зсадили з коней.

Артилерійський обстріл не припинявся «й годину». Били по фортеці «безперестану вдень і вночі». «16 днів і ночей, — розповідають очевидці, — од гармат їхніх страшний грім стояв і вогонь і дим ішов од них до неба».

Козацькі гармати не мовчали. На сьомий день цієї стрілянини в проломи продерлися турки й поставили на стіні зелений прапор османів. Помітивши це, козаки вмить кинулися на турків, поскидали їх із стіни, причавивши ще й важкими кошами із землею. Однак деякі яничари втрималися на стіні, і в семи місцях майоріли турецькі прапори.

кіл, перегородивши Дон так, що й риби не проникали крізь нього.

На шістнадцятий день безперервний вогонь турецької артилерії зруйнував мури азовських укріплень. «Всі наші азовські укріплення, — писав автор «Повісті про Азов», — стіни й вежі всі, і церква Предтечі, й палати, всі до єдиної розбили в нас до самого підніжжя».

Козаки ховалися за кошами в укріплених окопах. Під ворожим валом вони викопали «покій великий і двори собі потайні великі поробили». Звідти козаки підвели 28 підкопів під турецький табір. Коли спускалася ніч та загасали табірні вогнища і все окутувала темрява, виходили козаки із своїх підземних переходів, нападали на турецькі війська.

Турки хотіли використати досвід козаків («підкопні мудрощі», «осадні промисли»), щоб і собі розгорнути підземну війну. Від свого табору вони провели 17 підкопів просто під фортецю, на-

на заміну ставали нові загони. «Ні на одну годину не дають нам спокою, щоб своєю невтомністю осилити нас», — скаржився автор «Повісті про Азов».

Справді, кілька тисяч козаків, які залишилися живими, не мали зміни. Їм доводилося захищатися і вдень, і вночі, без сну, без відпочинку. Той же автор доповнює: «Від тяжких ран своїх та від всіляких лютих осад, злигоднів та від смороду від людських трупів їх обсіли хвороби люті. Уже наші ноги під нами підламуються і руки наші вже не слухають нас, од утоми уста наші мовчать, від безперестанної стрілянини очі наші випалило порохом, язик наш во успіху наших бусурманів закричати не ворухне, таке наше безсилля, не можемо в руках своєї зброї тримати, залишаємо себе ми мертво, замертво».

Думали запорозькі і донські козаки, що доведеться усім їм голови свої тут покласти. Тож і розпочали вони один з одним прощатися. «Почали вже ми, отамани й козаки, завзяті молодці, й усе велике Донське та Запорозьке люте військо прощатися».

І все ж таки зважилися козаки на ще одну вилазку і доволі вдалу. Ця козацька надлюдська стійкість, безмежна хоробрість, надзвичайна завзятість викликала забобонний страх у турків. Командування зібрало розширену військову раду. Тут вперше було викладено думку: "Здобуття цитаделі виявилося неможливим». Після тривалих нарад вирішили провести останній генеральний штурм фортеці.

А перед ним турки зробили ще одну спробу підкупити козаків. Випустили з луків стріли із «грамотою», в якій пропонували передати Азов за викуп. Розміри запропонованого викупу були дуже ... по 300 талерів і 200

золотих червінців «на кожного молодця». Козаки відповіли, що вони ні за що не здадуть Азов.

Вранці вишикувалося все турецьке військо. Прочитали перший розділ Корану — «Фатиха», роздали зброю — 7 тисяч мечів, 2 тисячі щитів, 2 тисячі мушкетів, 5 тисяч луків, 40 тисяч стріл, 6 тисяч алебард, 5 тисяч гранат та багато іншої зброї. Війська ринули на штурм. Турки вдерлися до фортеці, проникли аж у самісінький центр, поставили свій прапор, виголосили «молитву іслама» і впродовж семи з половиною годин, як розповідає Евлія-Ефенді — «мусульмани лютували в замку, наче вовки серед овець, і були заплямовані кров'ю як м'ясники».

Турецькі паші переконували мусульманське військо, що воно перемогло. Насправді ж це було не так. Козаки, які ховалися під землею, підірвали міни й «відправили таким чином на той світ силу-силенну нападаючих», розповідає Евлія-Ефенді. Крім того, повідомляє він, козаки били з бійниць так, що «мусульман довели до крайньої скрути». І хоча за цей штурм було роздано багатьом челенги (відзнаки), займети (маєтки), тимери (земельні ділянки), грошові винагороди за кожну голову козака, ця атака зрештою захлинулася.

Облога тривала, але вже без одностайності й завзяття. Зруйнована і спустошена фортеця стояла нескорена. Великих втрат зазнав гарнізон: разом із козаками та тими «торговими людьми» з Росії, які «сиділи» в Азові, загинули три тисячі чоловік. Настав голод, спалахнули хвороби.

Та й турецькі війська, за свідченням того ж таки Евлія-Ефенді, втратили 70 тисяч під Азовом. Ще раз зібралася рада, остання в цьому таборі. «Вже ніхто не мав сумніву щодо неможливості оволодіти замком», — робить сумний висновок Евлія-Ефенді.

Вночі проти 27 вересня турецька армія почала відступати. Козаки знайшли ще в собі сили переслідувати її. 9 жовтня вони зав'язали бій з турками й навіть захопили в них великий військовий корабель.

Ще диміли руїни, не загоїлися рани в козаків, а в фортеці вже почалися відбудовні роботи. Однак 18 червня 1642 року козаки були змушені залишити Азов за наказом російського царя, який повернув місто Туреччині, зважаючи на досить складну й несприятливу для Росії міжнародну обстановку.

Так завершилось Азовське сидіння — одна з найяскравіших сторінок славетної історії козацтва.

Українські і російські козаки виконували історичну місію захисту рідного краю від наступу іноземних загарбників — Османської імперії і Кримського ханства. Більшість своїх походів, особливо 20—40 років XVII сторіччя, запорозькі козаки починали разом з донцями із Запоріжжя або з Дону.

Козацька надлюдська стійкість, безмежна хоробрість, надзвичайна завзятість викликали забобонний страх у турків.

МАТИ ПОТРЕБУЄ СИНІВСЬКОЇ ЛЮБОВІ,

або Чому за океаном з'явився «Комітет сприяння проекту Канева»?

Ох, ці іноземці — вони відразу вирізняються у будь-якому гурті, навіть у найбільш строкатому, на вулицях наших міст. Ні, не тільки своєю вдяганкою, хоч вона вигідно контрастує з похмуро-сірими тонами нашого вітчизняного одягу, а насамперед безпосередністю, розкутістю, якоюсь внутрішньою гідністю. Складається враження, що вони начисто позбавлені будь-яких комплексів стосовно власної особи.

Чи не тому я відразу кинув оком на канадського правника Віктора Роєнка, що стояв зі своїми новими знайомими і друзями побіля Успенського собору в Каневі, де з хвилини на хвилину мав розпочатися молебень з нагоди 130-ї річниці перезахоронення тіла Т. Шевченка на Чернечій горі. І вже потім, коли мене представили гостеві з Канади, він начебто якось між іншим мовив: «Я народився і помру вільною людиною». Зізнаюся: почувши оці слова, в яких годі було шукати бодай натяк на якусь браваду чи щось подібне, я пожалкував, що цей дух людської гідності так поволі пробивається з наших українських душ, запанцерованих страхом і немилосердно скалічених вірусом рабства.

Що привело Віктора Роєнка в ці травневі дні у Канів. Поклик рідної землі? Очевидно, бо сам він походить з села Антонівки, що в Уманському районі, там могили його найближчих родичів. Але, мабуть, і синівський обов'язок перед цією землею, яка була йому колись і за колиску, і за добру надію. І тому, коли торік у канадській пресі натрапив на повідомлення, що Канів, який дав довічний притулок Кобзареві, потребує духовного відродження, зрештою, матеріальної підтримки усіх українців, які шанують свою національну культуру, свій національний дух, обізвався з далекого Гамільтона. А невдовзі і сам ступив на рідну землю.

Справді, ідея, яку виношують канівські власті (та й не тільки вони), доволі приваблива і потрібна: спорудити над Дніпром, неподалік від Чернечої гори, Всесвітній центр єднання українців. Бо нас століттями роз'єднували, ділили, нацьковували одне на одного, щоб ми впивалися кров'ю рідного брата, щоб плодили яничарів, щоб паскудили рідну землю, щоб нищили свій народ. Бо наші заздрісні і підступні сусіди добре розуміли: народ, який роздирають на шматки різні чвари й непорозуміння, перетворюється на юрбу, яку можна повести куди завгодно і на що завгодно.

Отож, щоб відродитися — маємо об'єднатися. «Нам треба якнайшвидше засипати всі рови, які нас донедавна роз'єднували, які штучно створили між діаспорою і матір'ю-Україною аж ніяк не українці.

Нам треба за всяку ціну ті рови засипати, щоб ніколи більше не повторювалися страшні і трагічні моменти з нашої історії, коли брат брата плюгавив за чужі інтереси» — такі міркування почув я від Віктора Роєнка у музеї-заповіднику поета на Тарасовій горі, де відбулася наша коротка розмова.

Але щоб реалізувати задум щодо створення Всесвітнього центру єднання українців, потрібно приблизно 35 мільйонів карбованців. Само собою зрозуміло, що для провінційного Канева, та ще й при нинішньому дефіциті міського бюджету затрати, потрібні для розбудови комплексу, виглядають просто фантастичними.

Тому і створено сьогодні в Канаді завдяки зусиллям Віктора Роєнка «Комітет сприяння проекту Канева». Аналогічний комітет почав збирати кошти і в США. Перша фінансова підтримка (і доволі суттєва) вже надійшла з-за океану. Нинішньої весни канадський правник привіз для цієї благородної мети сто тисяч карбованців і тисячу доларів. Чому саме на українську культуру, на українську духовність зробив ставку Віктор Роєнко у своїй доброчинній діяльності?

— Думаю, що тільки нашим мистецтвом і наукою, нашою культурою можемо сьогодні здобути популярність у світі, — ділиться своїми думками заокеанський гість. — Не тільки в Канаді і США, а й в інших країнах, де нас, українців, абсолютно не знають.

— А чому так вийшло, що не знають?

— Бо ми — другорядний народ, про який ніхто ніколи не згадує. Нас завжди приймають, так би мовити, задніми дверима. І надалі, якщо не будемо мати суверенної української держави — хтось за нас говоритиме, а не ми самі.

— Очевидно, реалізація канівського проекту також працюватиме на утвердження суверенності України.

— Я також так думаю. Адже Канів — то передусім історія нашого народу. Але принижена, потоптана, і про це місто мало хто знає. Тому я і вирішив допомогти людям, які хочуть піднести Канів на височінь світового міста туризму й історії української. Не тільки фінансами, але й морально. Хоч сьогодні ті зміни, до яких прагне Україна, здійснити без фінансів неможливо. Бо ми, українці, є збанкрутілий народ, ми бідні. І я переконаний, що де б не родився українець, де б не жив, він повинен бути тісно зв'язаний з матір'ю-Україною. Я мав з Головою Верховної Ради України Леонідом Кравчуком дуже поважну і приємну розмову і запропонував, щоб згідно з новою Конституцією, яка невдовзі буде прийнята, кожен українець, де б він не жив, міг прийняти громадянство суверенної України. Як, скажімо, це мають змогу робити євреї, які у нас, за океаном, є водночас громадянами Канади й Ізраїлю. Чи США й Ізраїлю.

Можливо, дехто і недооцінює цього кроку. Але при запровадженні подвійного громадянства, скажімо, той же канадський українець матиме обов'язок працювати для свого народу, для своєї держави, вкладати свої капітали, свою лепту для розвитку суверенної України. Це не тільки допоможе нам економічно, але і зцементує нас як єдиний народ в усьому світі. Щоб у нас було поменше різних перевертнів і запроданців, від чого Україна терпить на протязі усього історичного шляху. Ми маємо забагато яничарів і чомусь боїмося про це говорити.

Як на мене, то треба перестати ділити народ на «комуністів» і «націоналістів», відкинути вчорашні ярлики. А спільними силами розбудовувати суверенну Українську державу. Маємо передусім керуватись інтересами рідного народу, а не особистими амбіціями й партійними симпатіями.

Поза всякими сумнівами: нам добре прислужиться для розбудови власної суверенної держави Всесвітній центр єднання українців. Звісно, при умові, що він стане своєрідним духовним чистилищем наших душ, що він працюватиме без показухи й помпезності. Бо єдність потрібна нашій нації не менш, ніж хліб і повітря. Бо інакше знову будемо підніжками наших більш організованих сусідів, знову будемо плестись у хвості суспільних процесів, які озонним подихом оновлюють світ.

Та перш, ніж об'єднатися з нашими братами-українцями, що живуть на далеких континентах, маємо показати взірець щирої любові між собою тут, на батьківській землі. Але після того, що сталося у Каневі 22 травня цього року, я не вірю у щирість намірів «отців міста» і тих, хто стоїть за їхніми плечима. Адже говорити про єднання українців світу і не допустити на Чернечу гору в цей жалобний день 94-річного Патріарха Української автокефальної православної церкви Мстислава, перекрити міліцейськими заслонами дорогу тисячам українців, що приїхали звідусіль вклонитися Шевченкові — то, даруйте, звичайнісіньке фарисейство, яке так гостро і безжально розвінчував наш великий Поет.

Отже, коли і надалі будемо так «об'єднувати» наш народ, то не допоможе нам ні діаспора, ні її моральна підтримка, ні, навіть, її конвертовані долари.

Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ,
оглядач «Голосу України» з питань культури.

НА ЗНІМКУ: (зліва направо) правник з Канади Віктор Роєнко і голова Канівської міської Ради народних депутатів Олександр Пантілішин знову зустрілися в музеї-заповіднику Т. Г. Шевченка на Чернечій горі.
Фото Олександра КЛИМЕНКА.

Прем'єра

МИ РОДОМ ІЗ ЗОНИ

У РЕСПУБЛІКАНСЬКОМУ БУДИНКУ КІНО ВІДБУЛАСЯ ПРЕМ'ЄРА НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО ФІЛЬМУ «ТАБІРНИЙ ПИЛ» (АВТОР СЦЕНАРІЮ В. КУЗНЕЦОВ, РЕЖИСЕР Г. ДАВИДЕНКО, ОПЕРАТОР В. САЛАПАЙ; ТВОРЧЕ ОБ'ЄДНАННЯ «ВІДГУК» СТУДІЇ «КИЇВНАУКФІЛЬМ»). ПРЕЗЕНТАЦІЯ КАРТИНИ ПРОЙШЛА ТАКОЖ У МОСКВІ ТА ВОРКУТІ — СТОЛИЦІ КОЛИШНЬОГО ВУГІЛЬНОГО ГУЛАГу.

За неписаним сценарієм перший показ, як правило, супроводжується традиційним «джентльменським набором»: урочистими промовами офіційних гостей про високу роль кіномистецтва, щедрими компліментами на адресу творців картини, гучними оплесками запрошених друзів та знайомих. Ця ж прем'єра випала із стереотипних правил «кіношної» гри. Не було ні промов, ні компліментів. Їх і не могло бути за задумом авторів: те, що відбувалося на екрані, не розраховувало на позитивні емоції глядачів.

А на екрані головна роль належала Правді. Гіркій правді. На жаль, з усіх можливих епітетів саме цей найточніше характеризує наше «славне» минуле. Бо людина, яка «звучить гордо», була в ньому тільки табірним пилом, а велика Країна Рад — найбільшою на земній кулі зоною.

— Це вам тільки здається, що одні живуть на Хрещатику в Києві, інші на Ленінських горах у Москві чи проспекті Руставелі в Тбілісі. Ні, ми жили і далі живемо в бараках. Всі ми родом із зони, — таким «невинним» уточненням починає фільм сценарист, секретар Спілки кінематографістів, співголова республіканського «Меморіалу» Владлен Кузнецов. — За Священним Писанням, Бог сотворив людину з праху. Так виник homo sapiens — людина розумна. Ми — витвір «богорівного» Сталіна — «homo sovieticus», зроблені з табірного пилу.

«Чорнуха» — заперечить ревний захисник «героїчних традицій». «Скільки можна про це говорити?» — відмахнеться байдужий. А той, хто не хоче бути сліпим і глухим, мабуть, зробить висновок: «Правда завжди потрібна людині». Фільм розрахований на перших, других і третіх. Бо він не лише про бранців сталінських таборів, а й про кожного з нас, молодих і старих «homo sovieticus»: кривава система зачепила кожну людину, перетворивши народ на рабів і тиранів, відбилася на нащадках, змусивши їх одержувати країну з рук катів, жертв і пристосуванців. Нестерпно важкий спадок...

І все ж ми не повинні опускати голови. Навіть у страшні роки тотального терору, розповідає фільм, у малих зонах (великою, повторюю, була вся країна) знаходилися люди, які справді «звучали гордо». Вони не чекали покірно на смерть, з усіх сил боролися за своє право жити як homo sapiens. Стрічка «Табірний пил» вперше показує саме цей бік з минулого ГУЛАГу. Виявляється, були на території горезвісного архіпелагу, зокрема, на одному з його островів — Воркутлазі — страйки, мітинги й навіть збройні повстання. Ігор Михайлович Доброштан (нинішній співголова українського «Меморіалу») — один з основних порушників суворих табірних правил. За бунтівну діяльність 1386 днів і ночей провів він у карцерах. А що це означає, автори фільму показують дуже переконливо.

Вистояли в неймовірних умовах й інші герої картини — Марія Баранник, Володимир Косаківський, Петро Саблін (кілька місяців не дожив останній до цієї прем'єри).

Два роки працювала творча група над картиною «Табірний пил». Багато подій минуло за цей короткий з погляду історії час. Пишні перебудовчі гасла змінилися автоматними чергами у Вільнюсі, Ризі, Баку. Хтозна, чи не знадобиться нам наука Доброштана скіпкою відмикати свої наручники, яку він демонстрував з екрана? Сталінщина жива.

У червоному залі Будинку кіно переживали побачене люди. Плакала Марія Баранник, нервово сіпався Ігор Доброштан, тремтів голос у Володимира Косаківського.

На екрані мучилися євреї, німці, росіяни, українці. У залі також зібрався «інтернаціонал»...

Людмила КОХАНЕЦЬ,
спеціальний кореспондент «Голосу України».

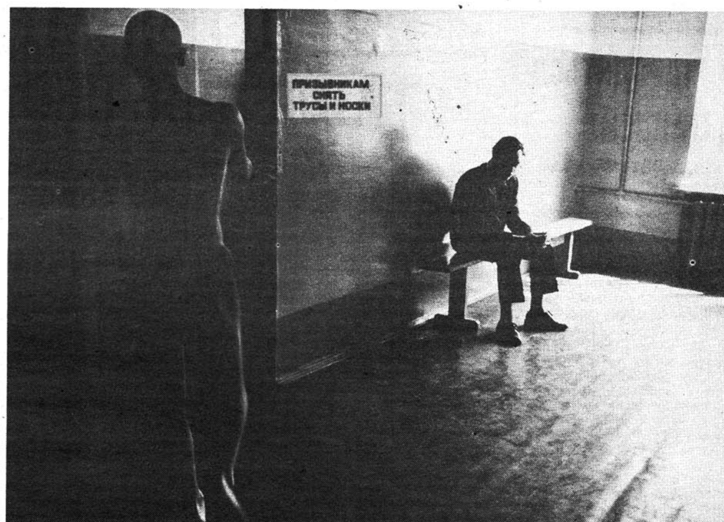
ВЕСНЯНИЙ ПРИЗОВ

ДУМКАМИ ПРО ТЕ, ЯК ВІН ПРОХОДИВ, ДІЛИТЬСЯ ЗАСТУПНИК ГОЛОВИ ВИКОНКОМУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ

Черговий капітан військкомату, дізнавшись про мої наміри, порадив не марнувати час, а їхати прямісінько до обласної Ради, до Віри Лясковської.

— Краще за неї ніхто про призов навіть у нас, у військоматі, не знає.

Заступник голови облвиконкому Віра Дмитрівна Лясковська виявилася чарівною жінкою, після інтерв'ю з якою я радикально переглянув давнє переконання, що жінки і військо — поняття несумісні. Подумалося, що саме такі представниці прекрасної статі стали в деяких країнах Заходу міністрами оборони. Компетентність, виваженість, неординарність мислення. І разом з тим — материнське розуміння непростих армійських проблем.

— Віро Дмитрівно, як пройшов весняний призов до війська на території Львівщини? Чи виконувалися призовними комісіями постанови Верховної Ради України про військову службу юнаків?

— На території Львівщини весняний призов пройшов з додержанням усіх прийнятих щодо військової служби постанов Верховної Ради України. За призовом до армії ми, обласна Рада, разом з громадськими організаціями, передусім Комітетом солдатських матерів, пильно слідкували. До призовних комісій обов'язково входили представники громадськості. Кампанія проходила гласно. Контролювались усі військкомати області. На регулярних нарадах заслуховувались медичні працівники, військові комісари, голови призовних комісій, представники штабу Прикарпатського військового округу. У військкоматах Львівщини юнаки призивалися до війська за межі республіки виключно за власним бажанням, написавши власноруч відповідну заяву. Ми зробили аналіз осіннього призову 1990 року, коли грубо порушувалася постанова Верховної Ради України про службу юнаків на території нашої республіки. Тоді за межі України було відправлено юнаків, які потрапили служити в частини Міністерства внутрішніх справ, КДБ, які підпорядковані не ПрикВО, а безпосередньо Москві. 70 хлопців восени відправили в закавказькі республіки. Нині ж за всю весняну призовну кампанію не було жодної скарги про порушення військкоматами постанов Верховної Ради України.

— Чи були якісь суто регіональні проблеми на Львівщині під час призову до війська?

— Так. Це проблема призову студентів, тобто слухачів духовних семінарій. Українська греко-католицька церква відкрила лише останнім часом 2 такі семінарії. В них навчаються 60 студентів, які ще не служили в армії. Міністерство оборони не прирівнює їх до категорії студентів вузів. Але ж у майбутніх святих отців інший священний обов'язок. Хіба ж це треба доводити? Тому Львівська обласна Рада прийняла рішення, яким забороняється призов студентів на службу.

— Львівщина — одна з небагатьох областей України, де існує статистика так званих «ухильників» — призовників, які відмовляються від служби в Радянській Армії. Розкажіть, будь ласка, про це явище.

— Статистика ця плаваюча. В кінці осіннього призову, наприклад, ми мали понад тисячу таких «ухильників». Про весняну призовну кампанію поки що ми таких цифр не маємо. Аналізуючи причини відмови служити в армії, ми дійшли висновку, що їх, цих причин, багато. Насамперед, це страх перед «дідівщиною» — цим справжнім прокляттям сучасної армії. Нині про неї так багато говорять і пишуть, що хлопці уявляють собі казарму як карцер, де катують людей.

Інша категорія «ухильників» — це хворі. Ці хлопці знають, що не справляться з нелегкими солдатськими обов'язками через погане здоров'я. Раніше, коли призовом займалися виключно військкомати, таких було немало. За хабарі абсолютно здоровим юнакам видавали «білі» військові квитки, а хворих призивали до війська. Сьогодні контроль органів влади і громадськості за призовними кампаніями майже виключає можливість зловживань з боку військових медиків, хоч поодинокі випадки ще й досі є.

Ще одна група призовників, які відмовляються від служби — це пацифісти та євангельські християни. Їхні політичні та релігійні переконання не дозволяють служити в армії, тобто, як вони вважають, вчитися вбивати людей. Священним обов'язком для них є боротьба проти зброї як знаряддя насильства. А в армії їх примушують брати зброю до рук і вчитися стріляти, та ще й по мішенях із зображенням людського тіла. Для таких юнаків украй необхідно впровадити альтернативну службу. Необхідно без озирання на міністерство Язова прийняти Закон про альтернативну службу на території України. Ці молоді люди мають право по-своєму розуміти свій священний обов'язок.

І остання категорія «ухильників» — це діти владоможців. Правдами і неправдами батьки цих призовників, використовуючи «блат» і своє службове становище, намагаються вберегти своїх чад від виконання священного обов'язку. І тут не гребують ніякими методами: підкуп, хабарі, телефонне право.

— Віро Дмитрівно, чиновники Міністерства оборони стверджують, що для всіх юнаків-українців на території України не вистачить місця для служби. Чи це так?

— Це стверджують генерали, які вперто відстоюють екстериторіальний принцип служби в збройних силах. Бо для них збереження цього принципу означає збереження генеральських погонів та привілеїв. Адже такої кількості генералів, як у нас, немає в жодній країні світу. Окрім того, вони вбачають у службі на території своїх республік зачатки створення національних армій. А це вже загроза імперії, із зникненням якої зникне і така ситна годівничка.

Сьогодні на Україну відправляють служити хлопців з Сибіру, Далекого Сходу, Середньої Азії. Притому роблять це зумисне, аби зберегти отой горезвісний принцип екстериторіальності. Та й хіба обов'язково треба прагнути до того, щоб усіх молодих людей зігнати в казарми. Треба поступово переходити до невеликої, але мобільної професіональної армії.

Інтерв'ю взяв Валентин ЛАБУНСЬКИЙ, військовий оглядач «Голосу України».

Фото Олександра ГЛЯДЄЛОВА.

Точка зору

КОЕФІЦІЄНТ АБСУРДУ

Недавно ЦТ показало всім нам яскраво і ефектно змонтовані кадри вибуху останньої із 1846 ракет середньої дальності, які ліквідовано у відповідності з Вашингтонським договором між СРСР і США 1987 року. Згідно з ним американська сторона свій арсенал із 846 ракет такого класу знищила на тиждень раніше. Як бачимо, кількість їхніх ракет була в 2,182 рази меншою від кількості наших, або становила 45,8 відсотка. Мабуть тому, що ми «багатші» за них і можемо дозволяти собі такі маленькі розкоші — більше ракет, більше танків, більше військ.

Кожна нормальна людина повинна була б тільки радіти з такої миролюбної акції. Але усвідомлення того, скільки сил, матеріалів, ресурсів, праці пішло на виробництво отих ракет, скільки принижень, злиднів, поту народу запресовано туди, не дає спокою.

Які «світлі» голови прораховували необхідність і таку кількість? Хто визначив достатню для оборони чисельність наших збройних сил?

Порівняємо чисельність наших збройних сил та армій деяких інших країн. Для зрозумілого і якісного сприймання стратегії і тактики розбудови і використовування збройних сил тієї чи іншої країни введемо таке поняття як коефіцієнт агресивності. Визначається цей коефіцієнт відношенням чисельності збройних сил будь-якої країни до кількості її населення у відсотках.

	Кількість населення (млн. чол.)	Чисельність збройних сил (млн. чол.)	Коефіцієнт агресивності
Ірак	18,782	1,0	5,32
Сирія	12,483	0,404	3,24
Ізраїль	4,409	0,141	3,2
СРСР	290,0	5,0	1,72
Україна	52,0	1,0	1,92

Виходячи з аналізу внутрішньої і зовнішньої політики цих країн за останні десятиріччя і навіть століття, тобто проаналізувавши, як використовувалися збройні сили цих держав, впевнено переконаємося, що показники останньої колонки доволі точно характеризують міру агресивності країни, мілітаристичність її економіки.

Продовжують цей список такі країни:

Іран	55,647	0,504	0,91
США	250,41	2,118	0,85
Франція	56,358	0,461	0,82
Італія	57,664	0,383	0,66

Як бачите, ми знаходимося серед найагресивніших країн (Ірак), або серед тих, які знаходяться практично в стані війни між собою (Сирія, Ізраїль), і набагато випереджаємо (якби ж то по маслу!) такі войовничі країни, як Іран та Пакистан.

Аналіз показує, що неагресивними можуть вважатися країни з коефіцієнтом до 0,5—0,6. Тож для України чисельність її збройних сил не повинна перевищувати 250—275 тисяч військовослужбовців (порівняйте з нинішнім мільйоном). Тим більше що північне, західне і південне оточення України не є загрозливим для неї. А від агресії з боку супердержав захисту немає.

Що ж Україну занесло до тієї найагресивнішої четвірки? Кому і для чого потрібна така надмілітаризація української економіки? Що дає мілітаризм Україні, її народові? Що він дасть нашим нащадкам?

Безглуздість роздування чисельності збройних сил у сучасній війні доведена в Перській війні в січні-лютому цього року. Мільйонній іракській армії на саудівсько-аравійському напрямку і всім її стратегічним резервам та ресурсам протистояла 425-тисячна американська армія і 690 тисяч військ коаліції. Результат протиборства всім відомий. За 100 годин армія агресора була «викинута» з Кувейту, а передові частини антихусейнівської коаліції дійшли до столиці Іраку — Багдада.

Тепер порівняємо кількість працюючих на оборонних підприємствах «у нас» і «у них»:

Великобританія	— 400—550 тис. чол.
Франція	— 250—350 тис. чол.
ФРН	— 150—200 тис. чол.
Італія	— 100—150 тис. чол.

Тут навмисне підібрано великі країни Європи, які доречно порівняти з Україною. Про що ж свідчить таке порівняння? Тільки в одному з таких міст України, як Київ, Харків чи Дніпропетровськ, на військовий сектор працює ледь не більше робітників, інженерів та службовців, ніж у всій Італії. Я цим прикладом не розкриваю державних таємниць, бо це відомо кожній людині, яка має бодай незначний стаж роботи на наших підприємствах так званої дев'ятки союзних міністерств, про конверсію яких говорять нині всі засоби масової інформації вже шість перебудовних років.

Здоровий глузд підказує — необхідно негайно демілітаризувати українську економіку, викинути з України всі арсенали атомної зброї і скоротити чисельність військ до 250 тисяч чоловік.

Олександр ШЕВЧУК.

Хокей

ЧИ ВІДРОДИТЬСЯ ТАНДЕМ?

Менеджер клубу НХЛ «Лос-Анджелес кінгз» Рожі Вашон хотів би об'єднати один із найрезультативніших тандемів північноамериканського хокею, який колись виблискував у «Едмонтон ойлерз». Мова про правого крайнього фінна Ярі Куррі та центрфорварда канадця Уейна Гретцьки.

У інтерв'ю кореспондентові АП Вашон сказав, що лосанджелесці сподіваються дістати права на Куррі від «Едмонтона», і він із задоволенням залучить до своєї команди цього 31-річного хокеїста. У того завершився контракт з «Едмонтоном» у сезоні 1989—1990 років, після чого Куррі виступав у клубі «Мілан девілз» в італійській лізі. Він заявив, що не повернеться до Едмонтона, і натякнув, що хотів би з'єднатися з Гретцьки, з яким грав довгі роки в «Ойлерз».

Цей тандем розпався 1988 року, коли Гретцьки перейшов до «Лос-Анджелес кінгз», що було свого часу найбільшою угодою в НХЛ.

Куррі ж був другим в історії «Едмонтона» бомбардиром (поступався лише Уейнові) з 474 шайбами. Він також брав участь у 92 матчах серії «плей-офф», а більшого добився знову ж Гретцьки (93).

Вашон збирається владнати справи Куррі до 22 червня.

Футбол

ДО ЧЕМПІОНАТУ СТАВЛЕННЯ НЕОДНАКОВЕ

ЛИСТИ — РІЗНІ, ТЕМА — ОДНА

Питання про незалежність українського футболу порушувалося не раз на сторінках республіканської преси. Зрозуміло, що ця ідея має як своїх прихильників, так і противників. Кого ж більше? Отак просто на це складне питання й не відповісти одразу. Утім, ця тема продовжує хвилювати спортивну громадськість. Тому в редакційній пошті часто-густо трапляються листи вже знайомого змісту.

Спершу надаємо слово нашому читачеві, робітникові Чернігівського виробничого об'єднання «Хімволокно», члену КПРС з 1954 року Марку Михайловичу Зайцеву. Стиль автора залишаємо без змін.

— Поштовхом для мого листа стало інтерв'ю вашого працівника Віктора Браницького, яке було показано 17 березня в передачі «Телеспортарена». В ній він здогадався, не більше і не менше, пророкувати те, що не закінчиться сьогорічний чемпіонат країни з футболу. Він, Браницький, як і його колеги з інших засобів масової інформації Александренко, Медведєв, Щербачов та інші вже давно з піною біля рота доводять просто життєву необхідність проведення так званого «національного чемпіонату України». Це інтерв'ю Браницького мене анітрохи не здивувало тому, що 1 березня він у «Голосі України» випустив своє інтерв'ю з колишнім футболістом колишнього тбіліського «Динамо» Шенгелією. З цього приводу я вважаю необхідним висказати Браницькому таке. Все своє свідоме життя я вболіваю саме за тбіліське «Динамо», гру якого спостерігав у Києві, Ленінграді, Тбілісі, можу зараз, як кажуть, із закритими очима назвати чимало гравців команди різних років. І... не можу вибачити їм зради, яку вони спричинили мені і багатьом їхнім прихильникам у різних кінцях країни. Да, саме зради — адже й зараз я добре пам'ятаю той тріумфальний для всіх нас день 13 травня 1981 року, коли, перемігши «Карл Цейс», тбілісці стали володарями одного з почесних європейських кубків. Тепер вони самі зрадили той тріумф, те велике свято. Амбіційний футбольний функціонер Нодар Ахалкаці, підтриманий такими ж самими націоналістами, якщо не сказати більше, примусив динамівців Тбілісі відмовитись від участі в чемпіонатах країни, примусив колишніх динамівців Кіпіані, Чівадзе, Шенгелію піти проти власної совісті, видавати бажане (свій так званий «національний чемпіонат») за дійсне. А українська молодіжна і спортивна преса, в тому числі і «Голос України», на всі лади вихваляє сепаратистів. В тому числі і В. Браницький в інтерв'ю з Шенгелією, в словах якого, якщо уважно вчитатись в них, нема логіки. Йому, Шенгелії, вочевидь, замало розвалити своє «Динамо», так він ще «лізе» до нас, говорячи: «Найперше — якомога швидшої незалежності». І хай він не несе нісенітницю, що нинішній «Іберії» цікавіше грати з любительськими командами грузинських райцентрів, чим з динамівцями Києва і Москви, «Дніпром» і «Шахтарем», московськими командами «Спартак», «Торпедо» і ЦСКА. Якби це було так, то Цвейба, Тедеєв, Хапов грали б у Тбілісі, не бігали б світ за очі інші футболісти колишнього тбіліського «Динамо»!

До того ж, фото Шенгелії, вміщене поруч із інтерв'ю на 16-й сторінці вашої газети, зроблений, я певний в цьому, років п'ятнадцять тому. Деталь, спитаєте? Безумовно. Але багатозначуща, яка красномовно говорить, що до газетної справи треба відноситись акуратніше...

* * *

— Прочитав у «ГУ» від 14 березня статтю Браницького «Світло в кінці тунелю» і очам своїм не повірив, — пише до редакції житомирянин Н. Мороз. — В який час ми живемо? Для чого ламали списи наші депутати, приймаючи Декларацію про державний суверенітет України?

Люди добрі, подумайте: кримчанин Яримбаш — людина із шовіністичними замашками — називає прихильників українського футболу націоналістами і прагне заборонити нам — українцям вживати слова «національна» та «Україна». Хто ж входить до складу установчої конференції Федерації футболу республіки? Якщо так голосували, то це звичайнісінька шовіністичне збіговисько. Невже настають старі часи?

І останнє запитання: хто ж керує українським футболом? Виходить, що він не може обійтись без Колоскових, Яримбашів та їм подібних. Не правий і Базилевич, який поступився місцем Банникову. Слід мати мужність і людську гідність.

А за образу нашої національної гідності шовініста Яримбаша я б судив усією громадою...

Прошу спростувати, якщо я неправий. Чи вистачить у вас мужності надрукувати це?..

Від редакції: обидва автори, гадаємо, перш за все, керувалися емоціями, та по-своєму віддані футболу, хотіли б бачити наші клуби і збірні серед лідерів. Утім, можливо, решта читачів іншої думки?

Багато сезонів Олександр Сеуканд надійно грав у захисті київського «Сокола». Коли завершив спортивну кар'єру, працював у СДЮШОР клубу. Кілька його вихованців стали гравцями дорослого «Сокола». Потім навчався у Вищій школі тренерів у Москві.

Тепер Олександр Юрійович очолює команду майстрів ШВСМ «Сокіл-2» (Київ), яка виступає в другій лізі чемпіонату СРСР. Цей колектив зажив слави бойового та безкомпромісного. Більшість його гравців — учорашні юніори. Але хлопці не пасуть задніх перед авторитетами, прагнуть до перемог і посідають чільні місця в лізі.

А стимул у хокеїстів ШВСМ солідний: найкращих з них щороку запрошують до «Сокола».

На знімку: майстер спорту Олександр Сеуканд.

Фото Миколи БОЧКА.

ГОЛОС України

Газета Верховної Ради Української РСР

Головний редактор Сергій ПРАВДЕНКО

Редколегія:

Олександр БІЛИК — заступник головного редактора

Анатолій ГОРЛОВ — заступник головного редактора

Олександр ЄМЕЛЬЯНОВ — член-кореспондент АН УРСР

Володимир КРАСНОДЕМСЬКИЙ

Леонід САМОЙЛЕНКО — заступник головного редактора

Борис СИДОРЕНКО — заступник головного редактора

Анатолій СОЛОНСЬКИЙ

Віталій СУДДЯ — відповідальний секретар

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Заступник головного редактора Борис Сидоренко.

Чергові редактори — Ігор Грушко, Світлана Писаренко.

Автори макета — Анатолій Мироничев, Євген Українець.

Випусковий — Олексій Бондаренко.

Оформлення — Володимир Кисельов.

Коректори: Тамара Баштанник, Наталія Власик, Людмила Морозова, Людмила Нєсена, Антоніна Сильверстова, Любов Станачич, Людмила Терещук.

Верстальники: Тетяна Балюк, Алла Будникова, Ольга Яценко, Сергій Скаженюк.

Лінотипісти: Віктор Процун, Раїса Гринюк.

Комбінат друку видавництва «Радянська Україна» 252047, Київ-47, проспект Перемоги, 50.

Індекс 60955.

Тираж 166.300.

Передплатна ціна на рік 19 крб. 80 коп.

Зам. 03151091.